

آغاسلیم

بابا فرید

تنج شکر

جا دوتا

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميراثي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488

بابا فرید گنیمت شکر جا دیوانا

(سنڌي ترجمو)

مترجم
آغا سليم

انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي
يونيورسٽي آف سنڌ
ڄامشورو
1990ع

انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجيءَ جي اشاعتي سلسلي جو ڪتاب نمبر 51

پهرين ايڊيشن: ڊسمبر 1990ع

ڪاپي رائٽ ©: انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي

سڀ حق محفوظ

عبدالقادر جوڻيجي، ڊئريڪٽر، انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي،
يونيورسٽي آف سنڌ، نيو ڪئمپس، ڄامشوري، ضلعي دادو سنڌ مان
ڇپائي پڌرو ڪيو.

ولي رام ولہ، ايڊيٽر انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي جي نگراني هيٺ
لغاري اين لغاري ڪارپوريشن، ڪلهوڙا ڪالوني، حيدرآباد سنڌ، ڪمپوز ڪيو
& الائيڊ پرنٽنگ ڪارپوريشن حيدرآباد سنڌ ۾ ڇپيو.

مُل 00.00 روپيا

ISBN 969-405-033-2

BABA FARID GUNJ-SHAKAR JA DOHA

(A translation of Dohas of Baba Farid Gunj-Shakar from
Punjabi into Sindhi)

By: Agha Saleem

Composed by Laghari'n'Laḡhari Corporation, Kalhora
Colony, Hyderabad Sindh and

Printed by Allied Printing Corporation, Hyderabad Sindh

Supervised by Vali Ram Vallabh, Editor, Institute of
Sindhology, Jamshoro.

Published by Abdul Qadir Jumejo, Director, Institute of
Sindhology, University of Sindh, Jamshoro, District Dadu,
Sindh, Pakistan.

First Edition: December 1990

Price Per Copy: Rs. 00.00

ترتيب

صفحو

- 5 1- پبلشر پاران ڊٽريڪٽر سنڌالاجي
- 6 2- مهاڳ آغاسليم
- 9 . ڇا گرنٽ ۾ شامل ڪلام بابا فرید جو آهي؟
- 10 . بابا فرید ۾ گرو گرنٽ صاحب
- 11 . گرنٽ جي ترتيب ۽ تاليف
- 13 . گرنٽ جي ٻولي
- 15 . بابا فرید جي ڪلام ۾ سنڌيءَ جون ڪي نوري مڪجهڙايون
- 15 - حرف جو نشان يون
- 16 - حاضر واحد جي نشاني
- 16 - فعل مادي يا ذاتو مان مصدر جوڙڻ
- 17 - مصدر مان امر جوڙڻ
- 17 : اسم حاله
- 18 - زمان ماضي مطلق جا مثال
- 18 - صفت تفضيل
- 18 - ضمير استفهام
- 19 . صوفيا ڪرام ۽ عوامي ٻولين
- 22 . ڀڳتي تحريڪ
- 24 . شاعريءَ جي صنف - دوهي جو پس منظر
- 26 . بابا فرید جي شاعريءَ جي سنڌي ادب ۾ اهميت
- 29 . گرنٽ ۾ شامل سنڌي دوها
- 30 . سرانگي گاڏو سنڌي دوها
- 32 3- دوها 117-1
- 151 4- دوها، (راڳ سوهي ۽ راڳ سوهي للتا 10-1
- 163 5- دوها، (راڳ آسا 1 کان 9

پبلشر پاران

بابا فرید گنج شکر جا دوها، سنڌي ٻولي ۽ ادب ۾ نوان ڪونهن، ورهاڱي کان اڳ، سنه 1913ع ۾ پهريون ڀيرو اهي ”شيخ فرید جا سلوک“ جي عنوان سان گور سنگت، هيرآباد حيدرآباد پاران ڇپيا، پر هن وقت انهيءَ ڪتاب جو ملڻ ڏکيو آهي. انهن دوهن کي انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي طرفان نئين رنگ ۽ روپ سان ڇاپائي پڙهندڙن اڳيان پيش ڪندي، مون کي فخر ۽ خوشي محسوس ٿي رهي آهي. هنن دوهن جي خوشي اها آهي ته محترم آغا سليم، جيڪو سنڌي ٻوليءَ جو وڏو ڪهاڻيڪار، ناول نويس ۽ شاعر آهي، انهن دوهن تي محنت ڪري، صاف به ڪيو آهي ته انهن جو سنڌي ترجمو به ڏنو آهي، جنهن ڪري پڙهندڙن کي دوهن جي معنيٰ ۽ مفهوم سمجهڻ ۾ ڏکيائي دريڙ ڪانه ايندي.

مهاڳ ۾ ان ڳالهه کي به صاف ڪيو ويو آهي ته اهي دوها بابا فرید گنج شکر جا آهن يا فرید ثانيءَ جا. بابا فرید جي شاعريءَ جي سنڌي ادب ۾ ڪهڙي اهميت آهي. انهيءَ تي به قلم کنيو ويو آهي، پر ته نه رڳو دوهي تي روشني وجهندي، ان جي پس منظر کي اجاگر ڪيو ويو آهي، پر پڳڻي تحريڪ ۽ ان سان لاڳاپيل ڀڳتن جي وائي، جيڪا پڻ دوهن جي صورت ۾ آهي، تنهن سان سنڌي ادب کي روشناس ڪرايو ويو آهي. ان ريت هن ڪتاب جي اهميت وڌي وڃي ٿي.

30 سيپٽمبر 1990ع

- ڊئريڪٽر
انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي
جامشورو سنڌ.

مهاڳ

حضرت بابا فرید گنج شکر جو اصل نالو فرید الدین مسعود هو. بابا ۽ گنج شکر ٻئي سندس لقب هئا. خانداني لحاظ کان پاڻ فاروقی هئا ۽ پارهين پيڙهيءَ ۾ سندن شجرو حضرت عمر فاروق رضه سان ملي ٿو.

بابا فرید جو پوڏاڏو شیخ احمد، کابل ۾ غزنو جي حملي ۾ شهید ٿيو. شیخ احمد جو پٽ شیخ شعیب پنهنجي پيءُ جي وفات کانپوءِ لاهور آيو ته رستي ۾ تصور شهر ۾ سندس ملاقات شهر جي قاضيءَ سان ٿي جنهن نه رڳو دل و جان سان سندن آڌر ڀاءُ ٿيو پر محبت کي سفارش ڪري، ملتان جي ويجهو ڪوٽوال جي علائقي جي قضا جو عهدو به کين ڏياريو ۽ شیخ شعیب ڪوٽوال ۾ ئي رهائش اختيار ڪئي.

شیخ شعیب جو پٽ شیخ جمال الدین سلیمان علم و فضل ۽ روحانیت ۾ ڪمال جي درجي کي پهتو. شیخ جمال الدین جي شادي ملتان جي مولانا وجهه الدین خجندی عباسيءَ جي نياڻي بي بي قمره خاتون سان ٿي جنهن مان کيس ٽي پٽ اعزاز الدین محمود، فرید الدین مسعود، نجیب الدین متوکل ۽ هڪ نياڻي بيبي هاجره ڄائي. بابا فرید جي پيدائش 569 هـ ۾ ٿي. شروعاتي تعليم ڪوٽوال جي مدرسي ۾ پرايائون. پارهين سالن جي عمر ۾ قرآن مجید حفظ ڪري، پنهنجي والده سان گڏ، حج لاءِ روانا ٿيا. حج تان واپسيءَ کان پوءِ ملتان جي مدرسي ۾ وڌيڪ تعليم پرايائون. ان مدرسي ۾ ئي سندن ملاقات حضرت قطب الدین بختيار ڪاڪيءَ سان ٿي جنهن کيس وڌيڪ تعليم پرائڻ جي نصیحت ڪئي. پاڻ وڌيڪ تعليم پرائڻ لاءِ قنڌار ويا ۽ قنڌار ۾ سید احمد بخاريءَ کان پنجن سالن تائين تعليم پرائيندا رهيا. قنڌار مان واپسيءَ کان پوءِ پاڻ مجاهدات ۽ سیاحت ۾ مصروف ٿي ويا. چيو ويندو آهي ته صرفي لاءِ سیاحت تي هر یر جن جي هجرت جو اتباع آهي.

612 هـ ۾ کين پنهنجي مرشد حضرت قطب الدین بختيار ڪاڪيءَ وٽان خلعت عطا ٿي. پنهنجي مرشد جي حڪم سان سن 621 هـ ۾ محمد غنیم شاهه صدیقی القریشي الطائفيءَ جي نياڻي بيبي نجیب النساء سان شادي ڪيائون ۽ بيبيءَ جي سانگي ڪوٽوال ڇڏي پارهين سال هانسيءَ ۾ رهيا. اهو سارو عرصو پاڻ مجاهدات ۽ سیاحت ڪندا رهيا. 6۰ رجب 633 هـ سندن ڏاڏي مرشد خواجہ غریب نواز جو وصال ٿيو. 4 ربیع الاول 634 هـ تي سندن مرشد حضرت قطب الدین بختيار ڪاڪيءَ جو وصال ٿيو. مرشد جي وصال جي خبر کين هانسيءَ ۾ پئي. پاڻ دهليءَ روانا ٿيا

جتي کين حضرت حميد الدين سهروردي² مرشد جو جاسو، عسا ۽ چوپين نطين ڏنو. دهلي مان پاڻ هانسي³ موٽي آيا. 634 هـ ۾ بيبي هزاره خاتون سان سندن شادي ٿي جنهن کي تذڪره نورسن غلطي⁴ وڃان بلبن بادشاه جي ڏي به لکيو آهي. اها سندن پي شادي هئي. 635 هـ ۾ ربيع سلطانه جي دور حڪومت ۾ سياسي حالتن جي ڪري هانسي⁵ کي ڇڏي پنهنجي اباڻي وطن گولوال روانا ٿيا. هر گولوال جي بدوان اڃوڏن ۾ رهيا جتي پنهنجي هڪڙي سرود جي پيوه امر ڪشور سان نظام ڪيائون، اتي ئي پنهنجي ٻارن جي تعليم ۽ تربيت ڪيائون ۽ اسلام جي تبليغ ۽ رشد و هدايت جو سلسلو جاري ڪيائون. اڃوڏن ۾ ئي سندن آخري آرامگاه آهي.

بابا فرید جن گذري پوش ۽ خاک نشين درويش هئا هر وقت جا بادشاه سندن چاٽا چمن کي سعادت سمجهندا هئا. عبادتن، رياضتن ۽ مجاهدات سان ولايت ۾ کين جيڪو رتبو مليو تنهن جو رڳو هڪڙو مثال هي آهي ته هڪ دفعي جذب جي طبيعت ۾ چيائون ته چانهين ساڻن تائين جيڪو الله جل شان فرمايو سو مسعود بندي ڪيو. هاڻي ڪجهه ساڻن کان بندو مسعود جيڪو عرض ڪندو آهي سو الله پورو ڪندو آهي. سندن غنا جو حال هي هو جو هندوستان جو بادشاه ناصر الدين محمود ملتان ۾ آيو ته پنهنجي سالار الغ خان کي جيڪو پوءِ غياث الدين بلبن جي نالي سان تخت تي ويٺو جاگير جو پروانو ڏيئي بابا صاحب ڏانهن موڪليو. بابا صاحب پروانو واپس ڪندي الغ خان کي چيو ته ”پروانو واپس ڪئي وڃي هن جا ضرور تصد اوهاڻ وٽ پيا گهٽي آهن.“ بلبن جڏهن تخت تي ويٺو ته ڪنهن عرضدار بابا صاحب جن کي پنهنجي درخواست جي سفارش ڪرڻ لاءِ چيو. بابا صاحب بلبن کي لکيو ته، ”جيڪڏهن هن ماڻهو جو ڪم ڪندين ته ٿوري جو مستحق ٿيندين، باقي ڪرڻ وارو خدا آهي ۽ جيڪڏهن نه ڪندين ته معذور سمجهيو ويندين ڇاڪاڻ ته ڪم ۾ رنڊڪ وجهڻ وارو به خدا آهي.“

بابا فرید جي لقب ”گنج شکر“ لاءِ جدا جدا تذڪرن ۾ جدا جدا روايتون ڏنل آهن. انهن مان هڪ روايت هي آهي ته پاڻ دهلي ۾ غزني دروازي جي هڪڙي حجر ۾ رهيل هئا ۽ مرشد جي ارشاد تي ”علي“ جو روڙو رکيو هئائون. ٽن ڏينهن تائين انطاري لاءِ وٽن ڪجهه ڪونه هو. رات جو زمين تي هڪ هيٺائون ته ڪجهه پٿر کين هڪ آيا. پٿر چڪي ڏنائون ته اهي مٺا هئا. ٻئي ڏينهن مرشد سان ڳالھ ڪيائون. مرشد چيو:

”روح جڏهن نفس کي پنهنجي قبضي ۾ ڪندو آهي ته دائمي مٺاڻ ملي ويندي آهي.“ مبارڪ هجيئي جو تون گنج شکر آهين.“

6 مئي 1280ع اڱاري جي ڏينهن سندن وصال ٿيو. سندن آخري آرام گاه اڃوڏن ۾ آهي جنهن جو نالو اڪبر جي ڏينهن ۾ پاڪ پٽن پيو.

بابا فرید 98 سال زندهه رهيو. هن پنهنجي زندگي ۾ ڪيترائي خوني انقلاب ڏٺا. جنگيون، باهيون، ماڻهن جو ڪوس، محلاتي سازشون، تخت ۽ تاج لاءِ چڪتان ۽

نتيجي طور ماڻهن جو رتوچان تاتارن جو خوني سيلاب 1193ع ۾ سلطان شهاب الدين غوريءَ، پرثوري راج کي شڪست ڏيئي هندوستان ۾ مسلمانن جي مستقل حڪومت جو پايو وڌو. ان وقت بابا صاحب جن جي عمر پنج سال هئي ۽ پاڻ ڪوٽوال ۾ شروعاتي تعليم پرائڻ ۾ مصروف هئا.

سلطان شهاب الدين غوريءَ کان پوءِ هندوستان جي حڪومت بن حسن ۾ ورهاڻجي وئي، جن کي اسين هند ۽ سنڌ جون حڪومتون چئي سگهون ٿا. هند جي حڪومت جي گاديءَ جو هنڌ پهرين لاهور ۽ پوءِ دهلي ٿيس جتي قطب الدين ايوغ حڪومت ٿي ڪئي. سنڌ جي حڪومت جي گاديءَ جو هنڌ اڄ هو، جتي ناصر الدين قباچ حڪومت ٿي ڪئي. ناصر الدين قباچ جڏهن تخت تي ويٺو تڏهن بابا صاحب جي عمر 18 سال هئي.

قباچ جي دور حڪومت ۾ اڄ علم جو مرڪز ٿيو. قباچ پاڻ عالم ۽ علم پرور انسان هو. ”طبقات نامري“ جو مصنف منهاج الدين السراج سندس درباري هو. نور الدين محمود عوفي بخارا مان اچ ۽ آيو ۽ قباچ جي دربار ۾ فارسي شاعرن جو تذڪرو ”باب الاباب“ ۽ ٻيو ڪتاب ”جامع الحقايات“ لکيو. مولانا قطب الدين طاشانيءَ جي پهر وقت جو وڏو عالم هو تنهن کي قباچ ملتان ۾ وڏو مدرسو تعمير طراشي ڏنو. علي حامد بن ابراهيم الخوني اروڙ جي هڪ پريشان حال عرب خاندان وٽان قاضي اسماعيل بن علي بن محمد طائيءَ کان عربيءَ ۾ لکيل قلعي نسخو ”منهاج المسالك“ هٿ ڪيو ۽ ”چچ نامي“ جي نالي سان فارسيءَ ۾ ترجمو طري قباچ کي پيش ڪيو. بابا فريد انهن علمي ادبي محفلن کي چمنڊو ۽ پوءِ اتمش جي هٿان، قباچ جي شڪست کان پوءِ تباھ ٿيندي ڏٺو. ان وقت سندن عمر 41 سال هئي. بابا فريد جي ڏينهن ۾ ئي انساني ڪورين جا منارا اڏيندڙ تاتارن هندوستان جو رخ ڪيو ۽ ملتان تي حملا ڪيا. تاتارن اسلامي ملڪن جهڙوڪ بغداد، خراسان، ماورالنهر کي گهوڙن جي سڀن سان تارو ۽ انڀل هڪ ڪروڙ ايتاليه لک مسلمان شهيد ٿيا.

اگر تاريخي ۽ سياسي پس منظر آهي جنهن مان بابا فريد جي شاعري ٿئي، ان دور جي سياسي حالتن، جنگين ۽ انساني رتوچان جو نتيجو آهي جو بابا جي شاعريءَ تي موت، فنا ۽ زندگيءَ جي بي ثباتيءَ جو احساس گهاٽو پايو پيو آهي. سندن شاعري پڙهندي لڳي ٿو ته بابا فريد بنيادي طرح موت ۽ فنا جي احساس جو شاعر آهي. بابا جي آڌر زندگي ڪنوار آهي، جنهن کي موت جو گهوٽ ڀڙائي وئي ٿو وڃي. ڪنوار پنهنجي پيڙهي گهر مان وڃڻ تي چاهي پر نڪيئي جو ڏينهن مقرر آهي. هن جا پنهنجا دل گهريا هن کي سينگاري سنواري وڌا ٿا ڪن. هاڻي هو ڪنهن سان ڳر لڳي رهي. ڪٿي ڪٿي ته موت جو احساس شاعري ۾ پلٽجي اعليٰ ترين شاعريءَ جو روپ ٿو اختيار ڪري.

اي فريد، منڌ مٽي، ٻن ڇن جو واءُ گهليو ۽ ٻن ڏڪن بگا.

مون چارئي ڪنڊون ڳولهي ڏنيون، ڪنهن کي هتي رهڻو ناهي.

بابا فرید جن وڏا ولي الله هئا، ايڏا ئي وڏا شاعر هئا. سندن شاعريءَ جو اثر تلخي داس کان وٺي شاه عبداللطيف ڀٽائي تائين نڪر اچي ٿو. ادبي لحاظ کان بابا فرید جي شاعري ان ڪري به اهم آهي جو ان مان ان دور جي لساني مطالعي جو مواد ملي ٿو ۽ وڏي ڳالهه ته بابا فرید سنڌي، سرائڪي ۽ پنجابي زبانن جو پهرين شاعر آهي.

ڇا گرنٽ ۾ شامل ڪلام بابا فرید جو آهي؟

ڪن محققن جو چوڻ آهي ته گرنٽ ۾ بابا فرید جي نالي سان شامل ٿيل ڪلام بابا فرید گنج شکر جو نه آهي پر سندن ٻارهيين سجاده نشين شيخ ابراهيم حبريا جو آهي جنهن کي فرید ثاني به سڏيندا هئا. گرونانڪ پاڪ پتن ۾ شيخ ابراهيم سان ملاقات ڪئي هئي. ٻنهي بزرگن هڪ ٻئي سان ڏوهيڙن ۾ ڳجهه جون ڳالهيون به ڪيون هيون. شيخ ابراهيم شاعر هو ۽ ”فرید“ تخلص سان شاعري ڪئي هئي. جڏهن گرونانڪ، شيخ فرید ثاني سان ملاقات ڪئي تڏهن گرونانڪ، شيخ کان سندس ڪلام ورتو ۽ اهڙي ريت شيخ ابراهيم جو ڪلام گرنٽ ۾ شامل ٿيو. جيئن ته شيخ ابراهيم جو تخلص فرید هو ان ڪري ماهرن شيخ ابراهيم جي ڪلام کي بابا فرید جو ڪلام سمجهيو.

سڀ کان پهرين جنهن اها ڳالهه ڪئي سو مخالف آهي ۽ پوءِ ڊي سي اديسن ۽ محقق سندس ڳالهه کي ڳنڍي ٻڌي. پنجابيءَ جي محقق پروفيسر محمد آصف خان ان ڏس ۾ چنڊ چان هري ثابت ڪيو آهي ته بابا فرید نه رڳو عربي ۽ فارسي زبانن جو شاعر هو پر هندي ۽ پنجابي زبانن جو به شاعر هو ۽ گرنٽ ۾ فرید جي نالي سان شامل ڪيل ڪلام شيخ ابراهيم فرید ثانيءَ جو نه پر بابا فرید جو ئي آهي. ان لاءِ هن هيٺيان دليل ڏنا آهن:

(1) قديم تذڪرن ۽ ٻين ڪتابن ۾ بابا فرید جي عربي، فارسي، هندي ۽ پنجابي شاعريءَ جا نمونا ملن ٿا پر ڪنهن به ڪتاب مان شيخ ابراهيم فرید ثاني جي ڪلام جو نمونو نٿو ملي، جنهن مان هن جي شاعر هجڻ جو ثبوت ملي.

(2) حافظ محمود شيراني ۽ مولوي عبدالحق باب فرید جي ابتدائي اڙدو ۾ چيل ڪلام جا نمونا ڏنا آهن.

(3) امير خورد پنهجي ڪتاب ”سيراالوليا“ جيڪو هن شيخ ابراهيم فرید ثانيءَ کان ڏيڍ سو ورهيه اڳ لکيو تنهن ۾ هن بابا فرید جو هڪڙو پنجابي دوهو ڏنو آهي جيڪو فارسي اکرن ۾ لکيل هجڻ ڪري پوريءَ طرح پڙهڻ ۾ نٿو اچي، اهو دوهو هيءُ آهي:

ڪنت نهوتين ڪاري، ناڪان هئا منان. ①
بس ڪندي مٿن گر هورين له ڪها.

① هي دوهو سنڌي ٿي سگهي ٿو. پهرين سٽ جي پڙهڻي هيئن ٿي سگهي ٿي: ڪنت نهوڙي ڪاروڙي، ناڪان هئا منان.

انهن ديٺن مان ثابت آهي ته بابا فرید عربي، فارسي، هندي، پنجابي ۽ سرائڪي جو شاعر هو ۽ گرنٽ ۾ شامل دوا بابا فرید جا ئي دوا آهن.

بابا فرید ۽ گرو گرنٽ صاحب

گرو نانڪ سڪن جو روحاني پيشوا آهي. سندس پيدائش عيسوي سن 1469ع ۾ ٿي. هر وڏي ماڻهو وانگر گرو نانڪ جي ڄمڻ جي تاريخ ۽ هنڌ جي باري ۾ عالمن ۾ اختلاف آهي. ڪن سک عالمن جي خيال ۾ سندس جنم ڪاٺڪ شادي پورنامشي ۾ ۽ ڪن جي خيال ۾ بيساڪي جي ڏينهن ٿيو. اهڙي طرح سندس ڄمڻ جي هنڌ جي باري ۾ ڪن جو خيال آهي ته راڻي پرتي جي ٽلونڊي ۾ ٿيو جنهن کي اڄ ملهه ننڍا صاحب سڏيو ٿو وڃي. ڪن جو چوڻ آهي ته هو پنهنجي ناناڻن ۾ پيدا ٿيو ۽ ان هجري تي سندس نالو نانڪ رکيو ويو جنهن جي معنيٰ آهي نانڪي يعني ناناڻن ۾ پيدا ٿيل. گرو نانڪ جي زندگي جو وڏو حصو سکر ۾ گذريو. سندن سفر کي 'آداسي' سڏيو ويندو آهي. سڪن جي ڪتابن ۾ سندس سفرن کي چئن پنجن 'آداسين' ۾ ورهايو ويو آهي. انهن آداسين ۾ پاڻ هنگلاج، مڪي ۽ مديني ويا. مڪي ۾ پهاڻ هڪ سال رهيا.

گرو نانڪ ننڍپڻ ۾ فارسي جي تعليم ههڙي مسلمان عالم مير سيد حسن کان حاصل ڪئي ۽ پوءِ قرآن مجيد ۽ ٻين اسلامي ڪتابن جو مطالعو به ڪيائين. پاڻ پها ترديد پرست هئا. سندن وفات 1539-40ع واري درياهه راريءَ جي ڪناري هرتارهه ۾ ٿي. اهو ڳوٺ گرو نانڪ آخري عمر ۾ پاڻ بنايو هو. گرو نانڪ کان پوءِ هيٺيان گرو هڪ ٻئي پٺيان گاديءَ تي ويٺا،

- (1) گرو اڪند جي
- (2) گرو امر داس جي
- (3) گرو رام داس جي
- (4) گرو ارجن جي
- (5) گرو هرگرنڊ جي
- (6) گرو هر واه جي
- (7) گرو هر موشن جي
- (8) گرو تيغ بهادر جي
- (9) گرو گوبند سنگهه جي

گرو نانڪ سميت ڪل ڏهه گرو ٿيا آهن.

ڏهين گرو گوبند کانپوءِ گوريائڻي جو سلسلو ختم ٿي ويو ۽ سڪن جي مقدس ڪتاب گرنٽ کي گرو هري مڃيو ويو ۽ گرنٽ گرو گرنٽ صاحب سڏجڻ لڳو. ان موقعي تي سڪن ۾ به مرقا پيدا ٿيا، جن گرنٽ کي گرو مڃڻ کان انڪار ڪيو. هنن

جي خيال ۾ انسان نموني جو محتاج آهي ۽ هو به ڪتاب انسان لاءِ نمونو ٿي نٿو سگهي. انسان کي ستين رات ڏيکارڻ لاءِ انسان ئي نمونو ٿي سگهي ٿو. ان ڪري هو گرو گروئن کان پوءِ به گرو جا ڪٺل آهن ۽ هنن جا پنهنجا پنهنجا گرو آهن. انهن مان هڪڙي لرتي جو نالو ”لام ڌاري“ ۽ ٻئي جو ”نرنڪاري“ آهي.

گروئن جي ترتيب ۽ تاليف

گروئن کي پنجين گروءَ تائين ”پرٿي صاحب“ سڏيو ويندو هو. تائين گروءَ تائين ”گروئن صاحب“ ۽ ڏهين گرو گروئن جي دور ۾ ان کي ”گرو گروئن“ سڏيو ويو. گروئن سارو نظم ۾ آهي ۽ ايتروين واپڻ ۾ ورهايل آهي. هن ۾ ڇهين، ستين ۽ اٺين گروءَ کانسواءِ سڀئي گرو جو ڪلام شامل آهي. ڏهين گروءَ جو رڳو هڪ اشلوڪ شامل آهي. گرو نانڪ جيڪو ڪلام چيو ان کي ٻئي گرو اگند جي ”پوٽي“ ۾ سهيڙيو. تائين گرو امرداس جي ڪلام کي رامداس جي سهيڙيو. پر گروئن جي ترتيب ۽ تاليف جو اصل سبب گديءَ لاءِ گرو صاحبين جو خانداني اختلاف آهي جنهن جي شروعات گرو رامداس کان ٿي.

اصل ۾ گرو رامداس گديءَ جو حقدار نه هو. سندس زال بيبي پائيءَ کيس گروءَ واري گدي ڏياري. بيبي پائي تائين گروئن جي ڌڻي هئي. گرو امرداس پنهنجي ڌڻي جي محبت کان متاثر ٿي گرو واري گادي پنهنجي ناني رامداس کي ڏني. گرو امرداس پنهنجي پرٿي سنس رام کي گرو صاحبين جي ڪلام سهيڙڻ جو ڪم سونپيو هو. سنس رام گرو نانڪ، گرو اگند جي ۽ پنهنجي ڏاڏي امرداس جي ڪلام کي پن جلدن ۾ سهيڙيو. گروئن ۾ سڪ گرو صاحبين کان سواءِ ڀڳت پائيءَ جي عنوان هيٺ پندرهن ڀڳتن جو ڪلام پڻ ڏنل آهي جن مان ٻه ڀڳت مسلمان آهن. هڪ بابا فرید گنج شکر ۽ ٻيو پيٽن. انهن کانسواءِ هن پٺن جو ڪلام به ڏنل آهي.

بيبي پائيءَ جي مڙس گرو رامداس پنهنجي وڏي پٽ پرٿي چند جي بدران پنهنجي ننڍي پٽ ارڄن کي گدي ڏني جنهن جي ڪري گرو پرٿي چند پنهنجي ننڍي ڀاءُ گرو ارڄن جو دشمن ٿي پيو ۽ سندس مخالفت شروع ڪري ڏنائين. هن به نانڪ تخلص اختيار ڪيو ۽ گرو صاحبين جي نموني پادريون چون لڳو. سندس هوڏڳن جو ٿورو سندس ڪلام ڳائيندو وڌندو هو ۽ سڪن لاءِ اهو سمجهڻ ڏکيو ٿي پيو ته ڪهڙو ڪلام گروئن جو آهي ۽ ڪهڙو ڪلام پرٿي چند ۽ سندس پٽ سوڍيءَ جو. ان مونجهاري کي ختم ڪرڻ لاءِ گرو ارڄن گرو صاحبين جي ڪلام کي ترتيب ڏيئي ڪتابي صورت ۾ آڻڻ جو ارادو ڪيو. هن گوشتدوال جي بابا موهن کان سنس رام جون مرتب ڪيل ٻئي پوٽيون جن کي ”گوشتدوال هتي سينچيان“ چيو ويندو هو حاصل ڪيون. تنهن کانپوءِ هن پريان پريان کان سڪ درويشن کي سڏايو ۽ هنن جي وائڻن گرو صاحبين جو ڪلام پڙهي، پيٽ ڪري گروئن مرتب ڪيو. گروئن ۾ هن ڀڳتن ۽ پائڻن جي ڪلام کي به شامل ڪيو. هاڻي سوال ٿو پيدا ٿئي ته بابا فرید جو ڪلام گرو

وجن ڪرڻ ۾ شامل هيو يا هن کان گهڻو اڳ ڪرو نانڪ بابا فرید جو ڪلام شيخ ابراهيم کان حاصل ڪري پوئي ۾ شامل ڪري ڇڏيو هو. سڪ عالمن جو چوڻ آهي ته ڪرو نانڪ جيڪي سفر ڪيا هئا، انهن ۾ هن سوين ۽ درويشن جو ڪلام گڏ ڪري پوئي ۾ شامل هيو هو. ①

بابا فرید جو هڪڙو سلوڪ ڪرڻ ۾ هن ريت آهي،

سوهري ڇوڻي نه لهي پيئي ناهي ٿانءُ،

پر واتئين نه پيئي ٿي سهاڳڻ ٿانءُ.

ڪرو نانڪ بابا جي دوهي جو جواب لکيو جيڪو ڪرڻ ۾ شامل آهي،

سوهري، پيئي ڪنت ڪي ڪنت اکر اٿام،

نانڪ سو سهاڳڻي جو ڀاري بي پرواه.

ن مان ثابت ٿو ٿئي ته ڪرو نانڪ شي بابا فرید جو ڪلام ڪلام ڪيو هو ۽ ان

ڪري شي هن بابا فرید جي دوهي جو جوابي دوهو لکيو. ②

هاڻي ڏسبو آهي ته بابا فرید جي ڪلام جي سولي پنهنجي اچار جي لحاظ کان اصل حالت ۾ آهي يا ڪرڻ ٽائين ڀڄندي ڀڄندي ان ۾ ڪا ڦير گهير به آئي آهي.

بابا فرید جن 1188ع ۾ پيدا ٿيا ۽ 1280ع ۾ فوت ٿيا. ڪرو نانڪ جن 1469ع

۾ پيدا ٿيا ۽ 1539-40ع ۾ وفات ڪيائين. بابا فرید جي وفات ۽ ڪرو نانڪ جي ڄم

جو وچ وڏو فرق 189 سال آهي. جيڪڏهن ڪرو نانڪ 25 سالن جي عمر ۾ به

شاعري شروع ڪئي هوندي ته به بابا فرید جي وفات ۽ ڪرو نانڪ جي جواني جي وچ

۾ 214 سالن جو فاصلو آهي. ان عرصي ۾ بابا فرید جي ڪلام ۾ ڳائڻن ۽ درويشن

پٺين سان لير گهير ٿي هوندي. سڪ عالمن کي به ان ڳالهه جو احساس آهي ته

وقت سان گڏ بابا جي ڪلام ۾ سرور ڦير گهير ٿي هوندي. ان ڪري ئي سڪن ۾

روايت مشهور آهي ته جڏهن ڪرو ارجن پڳتن جي ڪلام کي ڪرڻ ۾ شامل ڪيو

تڏهن هن سوين سال اڳ فوت ٿي وڃڻ درويشن جي روحن کي عالم برزخ مان

سڏائي انهن جي وٽان سندن ڪلام پڌو ته جيئن ڪنهن به غلطي جو امڪان نه رهي. ③

ڪن سڪ عالمن جو خيال آهي ته ڪرڻ ۾ شامل پڳت ٻائي ڪرو ارجن پاڻ چئي آهي. ④

هتي ائين به چوڻ ٿا ته ڪرو ارجن پڳت وائي ۾ پنهنجن حيانن مطابق ڦير گهير

ڪئي آهي. ⑤ گياني گيان جي ان ڳالهه کي تسليم ڪيو آهي.

مٿين حوالن مان هڪ ڳالهه جي پڪ ٿي ٿئي ته ڪرو ارجن ٽائين ڀڄندي ڀڄندي

بابا فرید جي ڪلام ۾ ڦير گهير ٿي آهي.

① رسالو ”پنجابي ساهت“، جنوري 1947ع

② آکيا بابا فرید.

③ گردواري درشن، 134، ڪور پوساب سورج ڪرڻ داس

④ ڪور مت مرنئي ساڳو نور پڳت باني

⑤ رسالو ”ميت سپاهي“، اپريل 1953ع

گرنٽ جي ٻولي

گرنٽ جي ٻوليءَ کي عام طرح "سنت پاشا" سڏيو ويندو آهي، جنهن ۾ پنجابيءَ سان گڏ هنديءَ جا لفظ به آهن يا وري هنديءَ جي لفظن کي پنجابي اچار ۾ گيرايو ويو آهي. ٻيائي لحاظ کان گرو نانڪ جو ڪلام ان سلسلي جي ڪڙي آهي جيڪو نامديو ۽ ڪبير کان شروع ٿئي ٿو يعني فارسي ۽ عربي لفظن جو استعمال ۽ دهليءَ مان ڦٽندڙ ٻوليءَ جو اثر. گرو نانڪ جو گهڻو ڪلام سندس مادري ٻولي يعني پنجابيءَ ۾ آهي. ڪجهه ڪلام ان دور جي شاعريءَ جي روايتي ٻوليءَ برج پشاهه ۾ به آهي. ڪڍي ڪڍي دهليءَ جي ٻوليءَ جو اثر به آهي ۽ ڊاءِ ڊي، ڊي سان گڏوگڏ ڪا، ڪي ڪي به ملن ٿا. جيڪي ڪڙي ٻوليءَ جا اکر آهن. جي پنجابيءَ جو "لک" آهي ته ڪڙي ٻوليءَ جو "لاک" به آهي. ساڳئي طرح "هچي" مان گڏ "هاچي" ۽ "هر" مان گڏ "اوهر" به آهي.

آوت هر جاتا ڪهين جات هر آيا، پر ڪي هر انهي ڪهين، اهر نهين پايا،
ميتي هر ڪڙوا ڪهين، ڪڙوي هر مينا، وائي هر تنڊا ڪهين، ايسا هل مانهين ڏيڏا.
گرو نانڪ جي پيٽ ۾ بابا فرید جي ٻولي سرائڪي هئي. سندن گهر ۾ به سرائڪي ڳالهائي ويندي هئي. حضرت علاؤالدين چشتي دولت آباديءَ جي احوال ۾ آيل آهي ته هڪ دفعي حضرت برهانالدين غريب (وفات 1337ع) دولت آباد ۾ قيام جي دوران بابا فرید جي نياڻي بيبي عائشه جي خدمت ۾ حاضر ٿيو. اتي بيبي صاحبہ جي عابڌه ۽ زاهدہ نياڻي به موجود هئي. حضرت برهانالدين بيبي عائشه جي نياڻيءَ کي ڏسي مشغول ته بيبي عائشه سرائڪيءَ ۾ کيس چيو:

اي برهانالدين، ساڏي ڏي ڪون ڪيا هسندا اهن.

مسعود حسن شهاب لکيو آهي ته حضرت بهاولدين زهريا هر سال بابا جن ڏانهن گجرات موڪليندا هئا ۽ بابا پاڪ پتن مان پير موهليدا هئا. هڪ سال مخدوم صاحب بابا جن ڏانهن گجرات نه موڪليون ته بابا به کين پير نه موڪليا. مخدوم صاحب جن شهادت ڪئي ته بابا جن هيٺين دوهو کين چوائي موڪليو:

هنگون وڻون هنگري، پيران وڻون پور،

تسان نه متيان گجران، اسان نه مٿي پير.

بابا صاحب جيڪو وڪيلو وضع ڪيو هو سو به سرائڪي ۾ هو ۽ جنهن جا جدا

جدا اکر جدا جدا ڪتابن ۾ ڏنل آهن.

(1) اوهان تون، اهي تون، امان تون، هن هن 'وہاں تون

اوهي ايهي ايهي

(2) اهر تون، اوهر تون، ايهي تون

(3) اهر تون، اهر تون، ايهين پي تون

(4) شمالي بهار ڪا هندووين صدي ڪا ايڪ شطاري

(5) رضيه سلطان، لودو مٿر ڪا توبعا

(6) هوهر حمسه

(4) ایہ نہ تون، اہو نہ تون، اہو نہ تون، ایہی پی نہ تون۔ ③

گرمڻ ۽ ڏنل بابا جي دوهن جو اُچار ٿوئي، ٿير ڪهڙ سان سڏي آهي، جنهن تي مٿاهي رنگ (سراڻهي) چڙهيل آهي مثال،

سرود پنچی ہیڈری لکھیوال پچاس،

تن لہریں گدگدیاں، سچی تیری آس

ٹن تپی تنور جیسی ہانڈ ہڈ ہرن،

پورين ٺڪاڻ، سر چلان، جي مون پورين ملن.

بهرین بهرین قلغرا، قل به پچان رات .

جو جاڳن لهن سي سائين مٿيون ڏاٽ.

انهن مثالن مان ڏيکارڻ تي ٿو ته بابا جي ٻولي سوانح جي هئي جيڪا سنڌي جي تمام گهڻو ويجهو هئي. پر گروٽ ٽئين ڀڃندي ڀڃندي ان ٻوليءَ کي لکڻ لڳو ۽ اچي وڃي

گريٽرسن جو چوڻ آهي ته هنهن زماني ۾ يورپي پنجاب ۾ لهندا جي ها نه ها
شڪل پکڙيل هئي جنهن کي اندروني زبان شايد هندوستانی زبان جي هنهن قدھر
پھل پٽي ڏھن شروع ڪيو ۽ وچنا دولبي ٽلئين ڦھل ڇڏيو. ان اندروني زبان
جو اثر سنڌ ساگر دولبي ٽلئين ملي ٿو. ②

ائين ٿو لڳي ته ڪنهن زماني ۾ ٻوڏي پنجاب ۾ سراندي جي ڪا نه هڪ شڪل مروج هئي ۽ پوءِ آهستي آهستي ڪنهن اندروني زبان سرانديءَ کي ڏکڻ شروع ڪيو. سرانديءَ تي جڏهن اندروني زبان جو گهڻو اثر پيو تڏهن ان اثر هيٺ پنجابي وجود ۾ آئي ۽ خود سراندي به ان اندروني زبان کان ايتري متاثر ٿي جو پنهنجي اصل حالت ۾ نه رهي. منهنجي خيال ۾ سرانديءَ جي اها شڪل جيڪا ٻوڏي پنجاب ۾ مروج هئي ان جي سنڌيءَ سان ايتري ته هجڻڙائي هئي جو پنهنجي به تفاوت طرح مشڪل هو. ڪنهن زماني ۾ ملتان جي ڪي به پشاجيءَ ۽ سنڌ جي وڇاڇڻ پشاجيءَ ۾ به ايتري ته هجڻڙائي هئي جو پراڻي ملتان جي وڇاڇڻي مارڪنڊ به سنڌ جي پشاجيءَ لاءِ چيو ته اها ڪي به پشاجيءَ جهڙي آهي. عرب سياح به سنڌ ۽ ملتان جي ٻوليءَ ۾ تفاوت ڪري ٿي سگهيا ۽ مسعودي، اسفندياري ۽ ابن حوقل سنڌ ۽ ملتان جي ٻولين کي هڪ ئي ٻولي لکيو آهي. آهستي آهستي اندروني زبان جي اثر هيٺ سراندي سنڌيءَ کان ڇڏي هڪ جدا صورت اختيار ڪري پيشي. بابا فرید جي دورن مان خبر پوي ٿي ته ان دور تائين به سنڌيءَ ۽ سرانديءَ ۾ تمام گهڻيون هجڻڙايون هيون.

① حواضر و قصبات

② ڈاکٹر مسعود حسین، تاریخ زبان اردو۔

بابا فرید جي ڪلام ۾ سنڌي جون ڪي نحوي هڪجهڙايون

سرائڪي الف تي ۽ سنڌي وا تي ختم ٿيڻ واري زبان آهي جيئن ڇاڇا، ڇاڇو. بابا جي ڪلام مان خبر پوي ٿي ته ڪنهن زماني ۾ سرائڪي به وا تي ختم ٿيندي هئي. مثال بابا هي اکر استعمال ڪيا آهن:

پڇو سچن ورسن چئي پتيئون پهرين هريو.

اعراب : نڪ پڙه ۾ آ. ا جي بدوان جيڪي نشانين يعني زس زيو ۽ پيش هم ايندا آهن انهن کي اعراب يا ماترائون چيو آهي. تندي ڪتب جي سڀني سولين مان سنڌي ٽي اهڙي ٻولي آهي جنهن ۾ اعرابن ۽ ماترائن جو نظام هوندي طرح موجود آهي. سنڌي ۾ اعرابن سان ٽي مذڪر، حالت جري ۽ حالت اضافت وغيره جو هتو هوندو آهي. مثال طور سنڌي ۾ مذڪر لاءِ آخري اکر ا، او ۽ او جون پڇاڙيون لڳنديون آهن. بابا جي ڪلام ۾ مونث ۽ مذڪر سنڌي جي ساڳي اصول مطابق آهن ۽ مثال:

پڳ نه مٽي هره پڳ + نه = مونث

بيدي پائين ڳئي ڳئي + ا = مونث

ڳها روح نه چالائي روح + ا = مذڪر

هن سرورسو هو هري ورس + و = مذڪر

سنڌي ۾ حالت جري يا حالت اضافي ۾ اسم مذڪر جو پيش زيو ۽ منجي ويندو آهي. جيئن اسم گهر، حالت اضافي گهر جو مکڻ، حالت جري گهر ۾. بابا جي ڪلام مان مثال:-

اسم صبر: صبر منجهه ڪان صبر طائيٽو.

حالت جري: صبر اندر صبري، صبر سندا پاڻ.

حرف جر جون نشانين :

سنڌي ۾ هيترا اهڙا جملا آهن جن ۾ هن اسمن پٺيان هورءِ حرف جر نٿو لڳي ۽ اسمن پٺيان حرف جر جون نشانين يا پڇاڙيون لڳندي انهن مان حرف جر جو معلوم ورتو ٿو وڃي. سنڌي ۾ حرف جر جون نشانين هي آهن:

(1) ان ۽ ان گهران + گهرين

(2) ا (گروڙ ورو)

(3) اي (ڏهاڙي)

(4) اين (پوئين)

بابا جي ڪلام مان مثال:-

1- آن ۽ س - جنهان کاڌي چوڙي، جنه + آن = جنهان

1-2 = بار پرائي بيستا
 بار = بار
 دل ڪٽي ڳڙ وات
 وات = وات

3- اي = جنهن ڏهاڙي ڏن مدي ڏهاڙ + اي = ڏهاڙي

4- اين = ڳلئين چڪڙ ڳلي + اين = ڳلئين

اهڙا ڪيترائي مثال بابا جي ڪلام ۾ ملندا. بابا جي ڪلام ۾ جيڪڏهن اعرابن کي ختم ڪيو وڃي ته لفظن جي ترڪيبن جي معنيٰ ئي بدلتجي ويندي. مثال ۱- ڪنڌ ڪهاڙا، سر ڳهڙا. معنيٰ ته ڪنڌ تي ڪهاڙو ۽ سر تي ڳهڙو پر جيڪڏهن ڪنڌ ۽ سر جون آهري اعرابن ڪڍي ڇڏجن ته ڪنڌ ڪهاڙا جي معنيٰ ٿيندي ڪنڌ ڪهاڙو آهي اهڙي قسم جي ترڪيب بابا استعمال ڪئي آهي. مثال ۲ جند ووهشي مرن وڙ. سنڌي ۾ فعل مادي يا ڌاتو جي آخر ۾ زمان جي نشاني ۽ ان کان پوءِ ضميري نشاني لڳائي آهي. يعني ته سنڌي فعل ٽن جنن تي مشتمل هوندو آهي:

(1) فعل جو ڌاتو + زمان جي نشاني + ضميري نشاني

لک + پر + م

لک + پر + *

بابا فرید جي ڪلام مان مثال ۲

انهين نهي چنگهين، تل ڏونگر پوئيو

اڄ فریدی ڪوچڙا، سي هوڙان شور.

(2) فعل جو مادو + زمان جي نشاني + ضميري نشاني

پوءِ + پر + م

ئي + پر + م

حاضر واحد جي نشاني:

دشون نهي ڀرسلان ڪئين نه سڻيا.

هڙي پوءِ، ڪڙا نه آپ مها.

(3) فعل جو مادو + زمان جي نشاني + ضميري نشاني

سن + يا + *

پوءِ + ند + *

هه + ا + *

فعل مادي يا ڌاتو مان مصدر جوڙڻ.

حافظ محمود شيرازي پنهنجي ڪتاب ”هجاءِ بين ردو ۽ برهائي ۽ ردو“ جي

هڪجهڙائي ڏيکاريندي لکيو آهي ته پنجابي ۽ اردو جي امر مان مصدر جوڙڻ جو طريقو ٻنهي زبانن ۾ ساڳيو آهي يعني "ا" پڇاڙي هئي امر مان مصدر ٺاهيو آهي. پر بابا جي ڪلام مان خبر پوي ٿي ته پنجابي ۽ سرائڪي ۾ به مصدر جوڙڻ جو طريقو ساڳيو سنڌي وارو هو يعني امر سان "ا" پڇاڙي لڳائي ويندي هئي. مثال:

چڻ چلڻ رتن
چڻ + اڻ = مصدر چل + اڻ = مصدر
پڻ سو اکڻ کڻ
نو + اڻ = مصدر کڻ + اڻ = مصدر
چارئي ڪنڊان ڍونڍيان، رهن ڪٿان ٿا .
آکين شيخا پندگي چلن اڄ ڪڇ ڪڇل
پري ڏيکڻ دي آس
وهن تداو گو طري

مصدر مان امر جوڙڻ:

سنڌي ۾ مصدر جي پڇاڙي "اڻ" هڪڙي فعل جي ڌاتوءَ تي زير، زير يا پيش ڏهني امر ٺاهيند. آهين جيئن "هلڻ" مصدر مان "هل" ۽ "هرڻ" مان "هر" جمع لهن مهل امر جي آخري اچار "ا" کي ڊگهو هري "او" ڪندا آهين جيئن "هل" مان "هلو" پر جيڪڏهن مر جي آخري اکر جو اچار "ا" هوندو آهي جيئن "هر" ته "هو" "ا" جو چار ۽ جمع وارو "او" جو اچار پاڻ ۾ ملي "يو" جو اچار ٿي هوندو آهي. جيئن "مار" جو ماريو. بابا جي ڪلام ۾ اهو ساڳيو اصول موجود آهي.

"ا" جو مثال

ٿاڙ پٺولي، ٿاڙ + ا = ٿاڙ

"ا" جو مثال

لڏيا پائي پيو، پي + ا = پيو

مر جي آخري آواز "ا" ۽ جمع جي "و" جي گڏجن سان "يو" ٺهن جو مثال:

ڪٽيلڙي پهريو = پهر + او = پهريو

سو ٿي ويس طريو = هر + او = طريو

اسم مفعول جا مثال:

سنڌي ۾ فعل جي ڌاتوءَ پٺيان اوسو-ايو پڇاڙيون ڳنڍڻ سان اسم مفعول ٺهندو آهي جيئن هل-يو-هلڻ، مارڻ-مارڻ، ڦاڻ-ڦاڻو، سرائڪي ۾ آهين-يا، پڇاڙيون ڳنڍڻ سان اسم مفعول ٺهندا آهن. جيئن ماريو، چليا، ٿيا. اهڙي سم مفعول کي باقاعدي اسم مفعول چئبو آهي. پر سنڌي ۽ سرائڪي ۾ ٻي قاعدي اسم مفعول پڻ ٺهندا آهن. جن جا مثال بابا جي ڪلام ۾ به ملن ٿا.

فعل ڌاتوءَ سان "ڻ" پڇاڙي ڳنڍي اسم مفعول ٺاهن

مصدر لہ۔ امر لہ، اسم مفعول تو

اُٺي هنج سنڌي وانگر امر لہ يا اُٺ جي آخري "هـ" "ت" ۾ مڃي وئي ۽ اُٺي اسم لہي پيو.

لہ جو "پ" ۾ مڃڻ

مصدر لهن امر لہ، اسم مفعول پيو

سوئي سرور ڇوٽي لہ، جتي لہي وٽ

"س" جو "ثا" ۾ مڃڻ

مصدر ڏسن، امر ڏس، اسم مفعول ڏٺو

سي نوٽن مين ڏٺ

در دروازي جا، هي ڪيئن ڏٺو گهڙيال

اسم حاله:

سنڌي ۾ اسم حاله ٺاهڻ لاءِ فعل جو ڌاتو سان "ندو" ايندو ۽ ڳنڍيندا

آهيون، سرائڪي ۾ "دا" پڇاڙي ڳنڍيندا آهن. مثال،

ڪوھينديان، چانگينديان، ڏينديان،

ڇوٽيندي، جهرندي، آساريندي.

زمان ماضي مطلق جا مثال:

سنڌي ۾ زمان ماضي مطلق ٺاهڻ لاءِ واحد متظمر جي صورت ۾ اسم مفعول

جي پٺيان "س" جي پڇاڙي ڳنڍي ٺهي. جيئن "ويڻ" جو ماضي "ويس" ۽ بابا جي ڪلام مان مثال:-

وڏي ٿي مياس، پرين سان نه مياس

صفت تفصيل:

صفت تفصيل کي ظاهر ڪرڻ لاءِ سنڌي ۾ "رو" يا "ڏو" جون پڇاڙيون

ڳنڍيون آهن. جيئن چڱي چڱيو، چڱيرڏو. بابا جي ڪلام مان مثال،

اُٺي ڏک گهڙيو، اڳي ٺوڏ نه ٺاڻن

ضمير استفهام:

سنڌي ۾ انداز ڏيکارڻ لاءِ ڪيترو يا ڪيترا ۽ قسم ڏيکارڻ لاءِ ڪهڙو يا ڪهڙا

ضمير استفهام استعمال ٿيندا آهن.

ڪوئي ڏڪن ڪيترا،

تون ڪيئن ڪهڙي ڪير.

صوفيا ڪرام۽ عوامي ٻوليون

عربن جي مادري زبان عربي هئي ۽ الله تعاليٰ عربن جي مادري زبان ۾ ئي قرآن مجيد نازل ڪيو. الله تعاليٰ قرآن مجيد ۾ فرمائي ٿو:

”م جيعظهن اسان هن ڪتاب کي عربيءَ کان سواءِ ٻئي ٻوليءَ ۾ نازل ڪيون ها ته هو چون ها ته هن جا احڪام چڱي طرح چوڻه سمجهايا ويا.“ هي نه عربي ٻولي آهي ۽ نه اسين عرب آهيون.“ (احمد السجده 44)

”سان هن کي عربي زبان ۾ نازل ڪيو ته جيئن تون سمجهين.“ (سوره الزخرف-12)

الله تعاليٰ عربن جي لساني گهرجن کي پورو ڪرڻ لاءِ قرآن مجيد سندن مادري زبان ۾ نازل فرمايو. پر جڏهن اسلام جو غير عرب قومن سان واسطو پيو ته غير عرب قومن جون لساني گهرجون اُپري سامهون آيون ۽ مسلمان مبلغن کي قرآن مجيد جو ترجمو، بين ٻولين ۾ ڪرڻو پيو. سنڌيءَ زبان تي اها خوش قسمت زبان آهي جنهن ۾ سڀ کان پهرين قرآن مجيد جو ترجمو ٿيو.

اسماعيل دامين به مقامي ريتن رواجن، لساني گهرجن ۽ مقامي ماڻهن جي سڀا کي نظر ۾ رکندي، اسلامي عقيدن کي مقامي رنگ ڏيئي اسلام جي تبليغ ڪئي. سيد اسلام شاھ اسماعيليءَ جا ڳڻتي ۽ پرڳڻي مريد مقامي لباس ۾ مقامي زبان ۾ اسلامي عقيدن جا موعودا پڄڻ ڳائيندا هئا.

پهلا سرجن هار دڪان اُٿي هون جهٽا شط نه آيو.

هڪ طرف ته اسماعيلي دامين مقامي ثقافت ۽ مقامي عقيدن جي حوالي سان، اسلامي عقيدن جي مقامي ٻولين ۾ تبليغ ٿي ڪئي ته ٻئي طرف صوليا هرام گدڙن ۾ مهر ۽ محبت جا لعل لفظي ماڻهن ۾ ورهائيندا ٿي رهيا و مقامي ثقافت جي رنگ ۾ اسلامي عقيدن جي تبليغ ٿي ڪئي. حضرت معين الدين چشتيءَ ملتان ۾ سرائڪي سڪي ۽ سندس محفلن ۾ هندوستانی زبان ۾ چيل گيت ڳايا ويندا هئا. بابا فرید نه رڳو سرائڪي زبان ۾ دوا چيا پر مقامي عقيدن جي رنگ ۾، مقامي ٻوليءَ ۾ وڪيئا پڻ وضع ڪيا. مثال طور ويدانتيءَ آڏو چيو آتما (روح) تي جڏهن ڪثرت جو فريب ظاهر ٿيسو آهي تڏهن چيو آتما ڏانهن ڪندي آهي ته ”تت سور اسي“ تنهن هو آهين. بابا فرید به ساڳئي مفهوم جو وڪيلو وضع ڪيو.

الله جي باري ۾ ويدانتي چوندو آهي ”نيتي نيتي“ اهو هي به نه آهي، هو هي به ناهي، بابا فرید به ساڳئي مفهوم جو وڪيلو وضع ڪيو.

اھو نه تون، اھو نه تون، اھو به نه تون.

بابا فرید جو سرائڪي ۾ چيل هي دوا

ڇاڱا ڪرنگهه ڍنڍو ليلا ڪايا ماس،

اي دو نين نه چوهين پر ڏيکن دي آس

هنديءَ ۾ ترجمو ٿي ساري هندوستان جي مندڙن ۾ گونجن لڳو.

هکا سب تن کانی چن چن کانیر ماس،

یه دو نین نه کانیر، ییا ملن کی آس

شیخ عبد القدوس گنگوهی (1455ع) پنهنجو تخلص " ایک داس " رکیو جیکو
عبد الله جو ترجمو هو ۽ موجدانه پهن لکیتین،

یه جگ ناھی باج یی بوجه برهر گیان،

سو پانی سو پلایا سوئی سرور جان

حضرت شرف الدین بوعلی قلندر (رمال 1323ع)

سجن سکاري جائینگی نیت سرینگی رو

بدنا، ایسی رین ضرر، پور کدی نه هو

شیخ شرف الدین یحیی میری (1263-1370ع) نانگ ۽ وچون لا، جیکو متر
ناهیرو سو هندو تولی مسلمانن ۾ مقبول هو،

کالا هنسا ناملا، بسی سمندر تیں

پک پکاری، پک هری، نرمل هری سرور

قاسمی محمود دریائی

کاجر یارون کنگرا، سرم سہیو نه جا،

جن نینن ۾ تو بسی دوجا اور نه ساء،

سید محمد گیسو دراز

اور معشوق بی مثال، نور نبی پایا،

اور نور نبی رسول کا، میری جیو ۾ آیا،

اینس اینیس دکاونی هیس آرسی لایا

پیر حضرت قطب طار

محمد پر مین کڑیا، سائین پرر چکانی

سید محمد مہدی جوپوری

هون پلھاری سجناء، هون پلھان

هون سرجن سہرا، ساجن مجھ گل ہار،

شیخ بہاؤ الدین باجن (1388ع)

هون باجن باجی ری، اسرار چا جی

صندل من ۾ دمکی، رب رنگ ۾ جھمکی

صوفی ان پر تمکی

روزی در در نماز گزاری، دینی فرض رکات،

بن فضل تیری چوٹک ناہینہ آگئی مک ۾ بات،

شاہ میرانجی العشاق (1496ع)

کپی نه رنگی مہدی وگون، قول یاس نه آیا،

رنگ نه رنگا دنتون اس کی پیپی نه ہارون کایا،

کھی منجھ پر سہاگ، نف ظا، چت وہیا سہارا،

ا ب کیون سر سہاوی دوجا، تر کر ناھی تارا،

سید شاعر هاشم علي الطوي (1649ع)

هاشم جي جهولان لهر، پيويين وحدت کي بحر
هو دين متوالي سهر، ڏني جيو قاتل زهر.

شاہ محمد جيو گار ڏني (1515ع)

ايڪ سمندر سات کهاوي، ڏونس يادل ۽ برساوي
وهي سمندر هو بوند دکالي، نديان نالي هو خطر چالي
يو ملا گل لاک رهي هي مک ۽ دک هي پاٽ نه هيچيئي.

هڪ پاسي ته صوفين ۽ درويشن مقامي ثقافت ۽ مقامي ٻوليءَ ۾ مقامي عقيدن ۽ اسلامي عقيدن کي رڳي اسلام جي تبليغ ٿي ڪئي ۽ کين عشق ۽ محبت جا پڇن، ڪانيون، رايون ۽ دوا ٿي پڌا ٿيا ته ٻي طرف درباري ثقافت جي حوالي سان اهڙي زبان ۽ شاعريءَ جي روايت جي شروعات ٿي جنهن جو عوام سان ڪو تعلق نه هو. مير مرزا، خاتم ۽ ناسخ جي اصلاحي تحريڪ، اردوءَ کي عوامي رنگ کان پاک ڪيو ۽ سعدالله دڪشي شاعر، قدرت ٻليءَ کي صلاح ڏني ته

”تسا زبان دکي را ريخت موافق اردو ني معني شاه جهان آباد موزون مکتبہ تا موجب شهرت و رواج خاطر صاحب طبعاني عاڻي مزاج گردد.“

اسماعيل داعين ۽ صوفين جي پرچار خود هندن جي ذات پاٽ جي خلاف حساس ڄاڳاڻو جيڪو پڳتي تحريڪ جي روپ ۾ اڀريو، پڳتي تحريڪ جي شروعات سواميءَ رانج (1016-1137ع) ماڏو (1278ع) آند نيرٿ، وشنو سوامي ۽ باشو جهڙن برهمن ڪئي. هندو ۽ مسلمان سڀ کان پهرين ڏاکڻي هندستان ۾ هڪ ٻئي سان بد وچڙ ۾ آيا ۽ هندو اسلامي نظرين کان واقف ٿيا ۽ اهو ئي دور آهي جو اسماعيلي داعي هندستان ۾ آيا ۽ ست ٻهٽ هو سياد وڌيون. سید سبط حسن پنهنجي ڪتاب ”پاڪستان مين تهذيب کا ارتقا“ ۾ ”آب ڪوثر“ (ص ۲۵) جي حوالي سان لکي ٿو ته

”پڳتي تحريڪ جي ست ٻهٽ جو باني سید امام الدين اسماعيلي هو.“

هن ۾ ڪوثر نار ڇند جي ڪتاب ”هندوستان تي تهذيب پر اسلام کي اثر“ مان هيٺيون اقتباس ڏس آهي

”پڳتي تحريڪ جي گهڻن جن جو ڏس جيئريڪ انفرادي طور اُپشيد، مها پارت ۽ پڳوت پراڻ وغيره مان ملي ٿو پر گهڻو تنو هي جرا ۽ انهن جي جدا جدا ذهن تي اصرار جو انداز صاف پڌ ٿئي ٿو ته انهن جو تعلق اسلامي عقيدن سان آهي ۽ گهڻو ڪري اهي اسلامي نظرين جي پيداوار آهن.“

پڳتي تحريڪ

پڳتي تحريڪ جا ٻه روپ آهن (1) بر تارائن مت ۽ (2) ساتوت مت. بر تارائن مت ۾ بهادري ۽ هٿرم تي زور ڏنو ويو آهي. هن مت جو نمائندو ڪتاب ”مها ڀارت“ (ڀڳوت گيتا سميت) آهي ۽ هن جو نمائندو پڳت ارجن آهي. هن مت جو مرڪز مٿرا ۽ ان جي پسگردائي وارا علائقا آهن.

ساتوت مت محبت جو مت آهي. هن مت جو نمائندو ڪتاب ”شري مد ڀاڳوت“ آهي. هن جو مرڪز چتوڙ سي ويجهو ماديما نگر هئو جنهن کي هاڻ رڳو نگر سڏيو ويندو آهي. هن مت جو نمائندو ڪتاب ”شري مد ڀاڳوت“ آهي جنهن لاءِ هڪڙي حفاظت مشهور آهي. هندن جي گرنتن جي ليکڪ کي وياس سڏيو ويندو آهي. چون ٿا ته هڪڙي وياس وڏا وڏا ڪتاب لکيا پر هن جي من کي شانتِي ڪانه هئي. هڪ ڏينهن وياس ڏيو رشي نارد سان پنهنجي من جي اشانتِي جي ڳالهه هئي. رشي نارد چيس ته اڄ تائين تو رڳو عقل ۽ دانش جا ڪتاب لکيا آهن. هاڻي ڪو ٻيو گرنت لک ته دل کي شانتِي مليئي. نارد جي صلاح تي هن محبت جو ڪتاب ”شري مد ڀاڳوت“ لکيو.

پڳتي هنهن ٻه ڌيري يا ديوتا جي ٿي سگهي ٿي. پر پڳتي تحريڪ جو تعلق وشنو مت سان آهي. هندن جو عقيدو آهي ته جڏهن به دنيا ۾ ظلم ۽ گناه وڌي ويندو تڏهن وشنو مادي جسم ۾ اوتار وٺي ظلم ۽ گناه کي ختم ڪري ۽ انسانن جي سڌاري ۽ پاڪي لاءِ دنيا ۾ اهندو آهي. اهڙي طرح وشنو ٽو دفعا اوتار وٺي هن دنيا ۾ اچي چڪو آهي. وشنو مت جو تعلق رڳو رام ۽ ڪرشن جي اوتاري وجود سان آهي ۽ انهن سان عشق هن مت جو اصل متو آهي. پڳتي جا پنج پاڙ آهن:-

(1) شانت پاڙ: هي رشين ۽ صحرانشين درويشن ۾ هوندو آهي. ان پاڙ سان هو رام ۽ ڪرشن کي هر هڪ ڌري ۾ محسوس ڪندا آهن. ۽ ان جي پوڄا ڪندا آهن.

(2) داس پاڙ: رام ۽ ڪرشن جي پڳتي ڪري هنومان سڀ کان وڏو پڳت آهي.

(3) سڪا پاڙ: هن ۾ پڳت دوست پنهنجي پڳتي ڪندو آهي. جيئن ڪرشن جا گولا جيئي ڪرشن سان رانديون ڪيڏندا هئا.

(4) وٽسلي پاڙ: هن ۾ ڀال رام يا ڀال ڪرشن جي پڳتي هڪڙي ويندي آهي. دشرت ڪوشليا ۽ شر ڀال رام جا پڳت آهن. يهودا ۽ وٽس اڇاري ڪرشن جا پڳت آهن.

(5) ٻريو پاڙ: هن ۾ رشي ۽ درويش جو شانت پاڻ هنومان جو داس پاڻ گوانن جو سڪا پاڻ يهودا جو وٽسلي پاڻ ۽ ڀال ليلان سڀ موجود آهن. هن ۾ ٻريو پڳتي جي ڪما، ٻريو ڪما سان ملي هڪ ٿي ويندي آهي. هن پڳتي ۾ سرنڱ رس ڀريل آهي ۽ جسم ۾ روح کي ايناءِ ڏيندڙ رياستن کان منع ٿيل آهي.

"شري مد پاڳوت" کانپوءِ وڌندو تصور وقت جي ارتداهين ۾ گم وهيو آهي. ڇهين صديءَ ۾ وڌندو مت جي ٻن ڪتابن جو ڏس ملي ٿو. هڪ "هروش" (ڪوشن جو شجرو) ۽ ٻيو "وشنو پراڻ" يعني وڌندو جو ڪوشن جي روپ ۾ اوتار وٺڻ جو واقعو. انهن ڪتابن مان خبر پئي ٿي ته اٽڪل ڏيڍ هزار ورهيه وڌندو مت موجود هو. نائين صديءَ ۾ پاڳوت پراڻ جو ڏس ملي ٿو جنهن ۾ ڪوشن جي اوتار وٺڻ جو واقعو وڌيڪ تفصيل سان ڏنل آهي. هن ڪتاب ۾ ڪوشن هڪڙي ڳئون سان پيار ڪندو نظر اچي ٿو پر ان ڪتاب ۾ وادا جو نالو طونهي. هن مٿي ۾ ڪوشن جي پيدائش، گوگل ۾ گوانن سان سندس پرورش، گوانن سان پيار ۽ پوءِ ان گولن کي ڇڏي گوگل وڃڻ ۽ اتان جي راجا ٿيڻ جو ذڪر آهي. هن ڪتاب ۾ ڪوشن جا ٻه حردار آهن: هڪ وڌندو جي پيار ۽ ٻيو وڌندو جي طاقت جو مظهر آهي.

يارهين ۽ ٻارهيڻ صديءَ ۾ گوالي ڪوشن جو حردار مقبول ٿيو ۽ هن جي گوانن محبوبا وادا جو نالو به وڌندو ويو. وادا ۽ ڪوشن جو ميلاپ روح ۽ خدا جو ميلاپ هو.

وادا ڪوشن جي ڪهاڻيءَ جي روماني عنصر کي يارهين صديءَ جي هڪڙي شاعر جندپور "گيت گرند" نالي هڪڙي تمثيلي نظم ۾ ڀاريو ۽ ڪوشن ۽ وادا کي هيرو ۽ هيروئن جي روپ ۾ پيش ڪيو. وادا جي ان تصور کي راءِ ڪاشي ۾ آندو. راءِ ڪاشي ۾ ڀڳت هو پر هن جي مت ۾ راءِ ۽ ڪوشن ۾ ڪو تفاوت ناهي هو. ڪبير ۽ رويداس راءِ ڪاشي جا شاگرد هئا. ڪبير جي آخري ڏينهن ۾ گرونانڪ پنڊا ٿيو ۽ ڪبير جو چيلو رويداس ميران پٺي (چر 1498ع) جو گرو هو. ڪبير جي ڏينهن ۾ بنگال ۾ چيتيه مها پريو پنڊا ٿيو ۽ وٽي آچاريه (1478-1530ع) سورداس جو شش هو ۽ ڪوشن جي پال روپ کي پوڄيندو هو. ان دور ۾ ئي مت مقبول ٿيا:

(1) شوش مت - شو ڀڳت. هي گهڻو ڪري برهمڻ هئا. هي هندوستان جو سڀ کان پراڻو مت آهي.

(2) شاست مت - شڪتيءَ ڏيئي جا ٻجاري، جيئي ڏيئي تي قربانيون ڏيندا هئا. هندو سماج بنيادي طرح ذات پات جو سماج هو. مسلمان صوفين درويشن ۽ اسماعيلي مت پٺن جي اثر هيٺ، ڀڳتي تحريڪ انساني هڪجهڙائي ۽ برابريءَ جي تحريڪ بنجي پري. راءِ ڪاشي کي هن جي گرو اگهونند شنڪر هدايت مٿي هئي ته شادين ۽ عورتن کي پنهنجي حلق ۾ شامل نه ڪجان. پر هن پنهنجي گروءَ جي ڳالهه نه مڃي ۽ چيو ته ذات پات ۽ چوت پات برهمڻ جون گهڙيل ڳالهيون آهن. ايشو پيار آهي ۽ پيار ايشو آهي. ڪنهن به شادين برهمڻ، مسلمان، مرد يا عورت کي پري ڀڳتيءَ کان روڪي نه ٿو سگهجي. هندن ۾ هڪڙي گهڻي ذات وارو ۽ برهمڻ وڃي ذات وارو آهي. ڪبير چئي ٿو:

منهنجي گهر ۾ ته سڄو جو ڀير آهي
مان هر وقت ڪپڙو آڻيندو ٿو رهان.

ابيت تنهنجي ڳچي ۽ رڳو هٿڙو سٺ (جڏيوا) آهي
 تون لفظ ويد ۽ گائيتري پڙهن ڇاين.
 پر منهنجي من ۾ ڀڳوان ٿو وسي
 هو منهنجي زبان تي آهي
 اڪين ۾ آهي
 تون برهمڻ آهين ۽ مان ڪاشي جو هوندي،
 پر منهنجي ڳالهه ڪن ڪولي ٻڌ،
 تون بادشاهن ۽ اميرن جي در تي خيرات گهرندو آهين،
 ۽ مان ڀڳوان جو ڌيان هٿنڊو آهيان،
 ٻڌاءُ، اسان مان وڌيڪ سٺو ڪير آهي.

شاعريءَ جي صنف دوهي جو پس منظر

شاعريءَ جي صنف دوهي جي باري ۾ هندو محققن جو چوڻ آهي ته شاعريءَ جي اها صنف ويدن جي گائيتري چنڊ مان اُڀري. هندي چنڊ پرهش جي ليکڪ رڳهونڊ شاستريءَ لکيو آهي ته:

گائيتري چنڊ مان اُڻي چنڊ، اُڻي چنڊ مان پراهرت يا آپ پرنش جو ماترڪ
 چنڊ، ن مان آري ۽ آري مان هندي دوهو ٺهيو.

ويدن جا چنڊ ورتڪ يعني ڳڻپ وارا ها جيئن گائيتريءَ جي هڪ مصرع ۾ 24

اڪر ۽ اڻڻپ چنڊ جي هڪ مصرع ۾ 32 اڪر. ①

گائيتري چنڊ ويدن جو اهم چنڊ مڃيو ويندو آهي. ان چنڊ کي مهاتما ٻڌ به پسند هيو هو. گائيتريءَ کي ديوي به مڃيو ويندو آهي. گائيتري ديويءَ جي باري ۾ هڪ ديوي مالني ههائي به مشهور آهي ته واسوا واسو، ٻي هو برهمڻ هو جيڪو ڏاڍو سٺو ڳائيندو هو. هڪ دفعي واسوا واسو گائيتري ديويءَ کان سوم رس پوڻي لھائي ڇڏي. ديوتائن کي جڏهن خبر پئي ته ديوتائن واک ديويءَ کي سوم رس پوڻي آڻڻ لاءِ موڪليو. واسوا واسو سھڻين عورتن جو شوقين هو. هن واک ديويءَ جي سونھن ڏسي سوم رس پوڻي ديوتائن کي موٽائي ڏني ۽ واک ديويءَ کي حاصل ڪيائين. واک ديويءَ اصل ۾ سوسوتي ديوي هئي.

هيءُ انھن محققن جي تحقيق آھي جيڪي ننڍي کنڊ جي علم، ادب، آرٽ ۽ موسيقي وغيره جي شروعات ويدن مان ڪندا آهن. ٻين محققن جو رايو آهي ته اڀرنش جي شاعري دوا چنڊ ۾ ملي ٿي. ڳاتا جو مطلب پراهرت ۽ دوهي جو مطلب اڀرنش ڳاڙيل وائڻا وقت زبان ورتو ويندو هو.

دوا چنڊ کي مضمون جي لحاظ کان ٻن حصن ۾ ورهايو ويندو آهي. شروعاتي

دوهي جو موضوع ديروملائي ڪهاڻيون ۽ پراڻن قصن جا جڙا هوندو هو. اهو دوهو گهڻو ڪري هڪ سٺو هوندو هو يعني جنهن ۾ هڪ جڻو سڀايل هوندو هو. هڙ دوها سڀ کان پهرين پٽن ۽ ڇارڻن لاءِ شروع ڪيا. هيروچندر جي گرم ۾ هڙن درهن جا مثال عام آهن ۽ انهن جي مصراعن جا جوڙا جدا جدا ماپ جا آهن.

ٻئي قسم جي دوهي جو موضوع مذهبي ۽ روحاني آهي. اهڙي قسم جي دوهي جو وڏو ذخيره موجود آهي. دوها چند جو پراڻي ۾ پراڻو شاعر جنهن جو نالو معلوم ٿي سگهيو آهي سو چوند آهي جيڪو ڇهين عيسوي صدي ۾ ٿي گذريو آهي. مهجتي حيال ۾ دوهي جي شروعات اسان جي لوڪ شاعرن مان ٿي آهي. آڳاٽي زماني ۾ شاعري ۽ موسيقي ٻئي لاءِ مڪروم هيون. ان ڪري دوهي جي شروعات مطلوب ڪرڻ لاءِ اسان کي موسيقي جي آڳاٽي صحن يا وحن تي نظر وجهڻي پوندي. سڀ کان پهرين اسين موسيقي جي قديم صنف ”تروٽ“ جو مثال ٿا وٺون. تروٽ لا چيو ويندو آهي اها ن دود جي يادگار آهي جڏهن موسيقي جا لفظ شامل نه ٿيا هئا ۽ رڳو سريلا آواز ۽ ٻي معنيٰ ۽ مهمل اکر يا علت آواز ڳايا ويندا هئا.

ٻيو مثال ”پرنڌ“ جو آهي. هي تروٽ کان پوءِ جو آهي ۽ هن ۾ لفظ ڳايا ويندا هئا جن ۾ وزن يا بحر هوندو هوندو هو ۽ لفظن کي هڪ خاص تار سان پاڻ ۾ ڳنڍيو ويندو هو. شروعات ۾ پرنڌ ۾ رڳو هڪڙي جملي يا دوهي جي هڪڙي چرڻ کي ڳايو ويندو هو جنهن کي ”سٿاڻا“ چيو ويندو هو. آهستي آهستي هڪڙو ٻيو جڻو يا چرڻ به شامل ٿيو جنهن کي ڌروا (ڌروا) سڏيو ويو. اهڙي ريت ٻن چرڻن وارو پرنڌ وجود ۾ آيو جنهن کي ”ڌوي ڌاتو“ سڏيو ويو. پنجون ڌامودر پرست جي ٻئي چرڻ يا جملي کي ”ايوڳ“ سڏيو آهي. جنهن جي معنيٰ آست يا آهر آهي. اهي ٻئي چرڻ يعني اسٿاڻ ۽ ڌروا واري وٽي اسان ڳائبا هئا. جنهن چرڻ يا مصرع تي گانو پورو ٿيندو هو تنهن کي ”ايوڳ“ چيو ويندو هو. شروعات ۾ جڏهن اڃا ڌروا وجود ۾ نه آيو هو ۽ رڳو اسٿاڻ کي ڳايو ويندو هو. تڏهن سٿاڻ کي به ”ايوڳ“ چيو ويندو هو.

ٻن چرڻن کان پوءِ پرست ۾ ٽئين چرڻ جو اضافو ٿيو ۽ پرنڌ کي ”ٽر ڌاتو“ چيو ويو. ان ۾ اسٿاڻ، ڌروا ۽ ايوڳ ٽيئي شامل هئا. گائيتري چند ۾ ٽي چرڻ هوندا هئا. ان دور ۾ چرڻ ماترائن جي وٺ تي نه پر اکرن جي ڳڻپ تي قائم ٿيندا هئا. گائيتري جي هڪ هڪ چرڻ ۾ اٺ اٺ اکر هوندا هئا. اهڙي طرح گائيتري جي ٽنهي چرڻن ۾ ڪل چوويهه اکر هوندا هئا. آهستي آهستي پرست ۾ چوٿين چرڻ جو اضافو به ٿيو، جنهن کي ”ميتلاڪ“ يعني ملڪن وارو چرڻ سڏيو ويو ۽ جيڪو ڪڏهن ڌروا کان اڳ ۽ ڪڏهن ڌروا کان پوءِ ايندو هو ۽ ڌروا کي ڪڏهن اسٿاڻ سان ته ڪڏهن ايوڳ سان ملائيندو هو ۽ اهڙي ريت پرنڌ جا چار چرڻ ٿي پيا. هوڏانهن گائيتري چند جنهن ۾ اٺن اٺن اکر وارا چرڻ هئا تنهن ۾ به چوٿين چرڻ جو واڌارو ٿيو ۽ گائيتري چند اٺن سڌن سڌن ڳو.

پرنڌ ۾ هڪڙو ٻيو چرڻ به پيدا ٿيو جنهن کي ”تروٽ“ چيو ويو. آهستي آهستي

میلہک چرن غائب ٿي ويو ۽ ان جي جاءِ ايتري والاري اهو چتر ذاتو پر پسند دوهي جو ئي روپ آهي.

پهرين وائڱر جيڪڏهن ڏرويد جو مثال وٺون ته شروع ۾ ڏرويد ۾ به ٻه چرن هئا ۽ ٻئي چرن کي به ڏرويد معنيٰ مستقل يا مقرر فڪر وڃي ويندو هو جيڪو وڏي وڏي ڳڻيو هو. آهستي آهستي ڏرويد ۾ ٻه چرن جو واڌارو ٿيو ۽ ٻن مان ٽي ۽ ٽن مان چار چرن ٿيا. سڀ کان پهرين پهرين چرن کي پوءِ ٻئي وٺي ٽئين کي ۽ آخري ۾ چوٿين چرن کي ڏرويد سڏيو ويو. آهستي آهستي ٻئي ۽ چوٿين چرن ۾ ڦاٿيو شامل ٿيو. اها دوهي جي ئي شڪل آهي.

منهنجو ذاتي رايو آهي ته ”دوهو“ لفظ ”ڏروا“ جي بگڙيل صورت آهي. پهرين ۽ ڏرويد مان ٽي دوهو اسريو ۽ ڏرو مان دوهو ۽ ڏروا مان دوهو لفظ ٺهيو.

بابا فرید جي شاعري ۾ جي سنڌي ادب ۾ اهميت

بابا فرید بنيادي طرح سرائيڪي زبان جو شاعر آهي پر سندس شاعري هينين ٽن ڳالهين جي لحاظ کان سنڌي ادب ۾ وڏي اهميت رکي ٿي.

- (1) بابا فرید جي شاعري سنڌي شاعريءَ تي ان من نقش ڇڏيا آهن.
- (2) بابا فرید سرائيڪي سان گڏ سنڌي ۾ به شاعري هڻي آهي جيڪا سنڌي ادب جي اوسر جي تاريخ جي مطالعي لاءِ بنيادي حيثيت رکي ٿي.
- (3) بابا جي شاعري لسانيات جي ماهرن لاءِ لساني رابطن جي مطالعي لاءِ وڏو مواد مهيا ڪري ٿي.

بابا فرید جي شاعريءَ جي مطالعي مان ٻڌي ٿو ته سندس شاعريءَ جا سنڌي شاعريءَ تي ان من نقش آهن ۽ منهنجو خيال آهي ته سنڌي شاعريءَ ۾ ڪاٺنگل ۽ هج جون علامتن بابا جي شاعريءَ مان ئي آيون آهن. قاضي قادن ۽ شاه سائين جي شاعريءَ تي به بابا جي شاعريءَ جا هي ان چٽا نقش نظر اچن ٿا. شاه سائين ته بابا جي هڪڙي دوهي جو اڪري ترجمو ڪيو ۽ ٻئي دوهي جي پهرئين مصرع کڻي ان تي منهنجو بيت لکيو. مثال بابا فرید جو دوهو

سرور پنکي هيڪڙو ڦاهووال پچاس،
اي ٿن ٺهرين گڏ ٿيا، سچي تيري آس.
شاه لطيف

جو ۾ پنکي هيڪڙو پاهيڙي پنجاه،
رکي آس آفتم ٺڌي ٺهرين وچ ۾.
بابا فرید

ڪنڌي واهڙ نه ڀام توڙي ليڪا ڏيوا،
جڏر رب رصاء، وهن تڏا گو هري.

شاه لطيف :

واهڙ پريون ۾ ٻاءُ، تو ٻن لکيو ڏينھن
سدا سائون ڏينھڙا، هنئين نه هوندا،
وهائي ويندا، اوهر اوتاهان لهي.
هڙي ريت قاسي قادن جا جيڪي دوا مليا آهن، انهن مان هي به دوا بابا
فرید جا آهن:-

ڏيهن ٿا، سنهيا پئي اڳئون کڻي رات،
کڙا پڪاري پاتئي، پيڙا ڪهر رات.

بابا فرید :

فریدا، ڏکان سڀي ڏينهن ڳا، سولان سڀي رات،
کڙا پڪاري پاتئي، پيڙا ڪهر رات.

قاسي قادن :

هڙا دها جيئن لون، هڪسودي جهنگن گهري،
سڄان دي صابون، اندر اڇا نه هري.

بابا فرید :

فریدا، اهو دها ڪن لون، ٻيا هڪسود جهنگ چوي،
ٻاهر لاه صابون، اندر اڇا نه ٿيوي.

سنڌي ادب جي اوسر جي تاريخ جي ڏس ۾ هن مهل ٽالين جيڪا ڪرڻا ٿي آهي ان
مطابق اسان جي شعري روايت جي شروعات لوط داستانن جي ڳاهن سان ٿي ٿئي
جن بابت ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ جو چوڻ آهي ته اهي ڳاهن سومرن جي دور
جون آهن. اسان جي باقاعدي شاعري يعني عالمن ۽ عارفين جي شاعري جي
شروعات چوڏهين صدي کان ٿئي ٿي. ان کان اڳ اسان جو شعري سرمايو ڇا هو
تنهن بابت هڪجهڙو چئي نه سگهجي.

پنجابي زبان جي ادب ۾ محقق پروفيسر آصف محمد خان، سکن جي مقدس
ڪتاب گرو گرنٿ ۾ شامل بابا فرید جي دوهن کي ترتيب ڏيئي "آکيا بابا فرید" جي
عنوان سان ڪتاب ڇپايو آهي. ان ڪتاب جي آخر ۾ هن بابا فرید جا اهڙا دوا ڏنا
آهن جيڪي گرو گرنٿ کان بهران فارسيءَ جي تذڪرن مان هٿ آيا آهن. جيئن ته
هي دوا فارسي صورتخطيءَ ۾ لکيل آهن ان ڪري انهن جو اچار ايترو ته ٿري
وڃي آهي جو ڪجهه دوا ته سمجه ۾ ٿي نه ٿا اچن. پر انهن کي ڌيان سان پڙهجي
ته خبر پوندي ته انهن مان ڪيترا دوا سنڌي آهن.

مثال :

فریدا، جا مون لگا ٿيهر ٿا مين دکه وهاجيا،
جهران هيهڙي ڏينءَ، ڪارن سڄي ما هري.

صاف پڙهجي،

فریدا، جان مون لڳو نيهن تان مون ڏک وهائيا،
جهران سڄو ڏينهن، ڪارن سڄي مان پرين!

مثال :-

تون تون کر بندی جو موٹی، موٹی بھی تون تون کر،
جهين تون تون نہ کیا، تنهين نہ سنجاتو تن،
سائين سندی تاؤ کھی، وایہ پری چون،
رب نہ بھی پوریا، سندی فکیرن۔

صاف پڑھنی،

تون تون کندی جی مٹا، مٹی نہ تون تون کن،
جهين تون تون نہ کیو، تنهين نہ سجاتو تن،
سائين سندی نان کھی، دائرہ پرین چون،
رب نہ پیچی پورھیں، سندو فکیرن۔

مثال :-

مريد، درد نہ وجد داروئين، جی لکھ طبیب لگن،
چنگی بھلی تھی بہان، جی مون پرین ملن،

صاف پڑھنی،

مريد، درد نہ وجد داروئين، جی لکھ طبیب لگن،
چنگی بھلی تھی وہاں، جی مون پرین ملن۔

مثال :-

مريد، دل ندر دیاؤ، کندی لگا کیہ پھری،
تبی مار منجھائین، منجھن ہی مانک لہین۔

صاف پڑھنی،

مريد، دل ندر دریاؤ، کندی لگا کھن قرین،
تبی مار منجھاہ، منجھاں ہی مانک لہین۔

مثال :-

ٹن رہیا من قنیا، طاقت رھی نہ کھا،
اٹ پرین طبیب تیس، کاری دارو لا۔

صاف پڑھنی،

ٹن رھیں من قنیا، طاقت رھی نہ کھا،
اٹ پرین، طبیب تھی، کاری دارو لا۔

مثال :-

مريد، آسرا وڈی منجھاہ، کوہ نہ لاکھ کڈھن تون،
دی ایون کاج کھا، دریائی سچا ڈنی۔

صاف پڙهڻي

آسرا ڏئي منجهاءَ ، هڪو نه لاه هڏهن تون،
تيون طاج هٿاءَ ، ورياني سچو ڏسي

هي ته هئا گرنٽ کان ٻاهران هئا آيل دوا - خود گرنٽ ۾ به بابا فرید جا
هڪتر سنڌي دوا شامل آهن - پوليءَ جي لحاظ کان گرنٽ ۾ شامل دوا چئن
نمونن جا آهن - هڪڙا نيٺ پنجابي، ٻيا سرائڪي، ٽيون سنڌي، چوٿون سرائڪي گاڏڙ
سنڌي.

سرائڪي گاڏڙ سنڌي دوهن کي اسين سنڌي دوا تسليم هوري سگهون ٿا ۽
نهن دوهن جي پوليءَ کي اتر لاءِ ۽ لس جي سنڌي وانگر سري جي سنڌي سڏي
سگهون ٿا. ان ڳالهه جو به امڪان آهي ته اهي سرائڪي گاڏڙ سنڌي دوا اصل ۾
نچ سنڌيءَ ۾ لکيل هجن ۽ گرو نانڪ ۽ گرو ارجن تائين پهچندي پهچندي انهن ۾
سرائڪي اکر شامل ٿي ويا هجن - بهرحال اسان کي سرائڪي گاڏڙ سنڌي دوهن کي
به سري جي سنڌيءَ جا دوا سمجهي قبول ڪرڻ گهرجن.

گرنٽ ۾ شامل سنڌي دوا

دوهو 109

صبر ايه سڙجي تون بنڊا دڙ ڪره ،
وده تهيره درياڙ ڏن نه تهيره واهڙا .

صاف پڙهڻي

صبر اي سڙ، جي تون بنڊا دڙ هرين،
دڙ تي وه درياءَ ، ٿٽ نه ٿي وه واهڙا .

دوهو 107

صبر منجه ڪهان اي صبر ڪانهي
صبر سدا بان خالق خطاند ڪري .

صاف پڙهڻي

صبر منجه ڪهان، صبر ڪانهي
صبر سدا بان خالق خطا نه ڪري .

دوهو 85

فريدا گلين س سجن ويهه، اک ڊهڻي پدي نه لاهن،
دڪهان جيو ماتليهه، کان تنهان ما پري .

صاف پڙهڻي

فریدا، ڳلئين سڄهن ويه، هڪ ڏونڊيندي نه ٿان،
ڏڪان جئن مانيه، هڪڙن تھان مان پرين

دوهو 52

فریدا رتي رت نه نڪري، جي تن چيري ڪو،
جو تن رتي رب سين تن تن رت نه هو

صاف پڙهڻي

رتي رت نه نڪري، جي تن چيري ڪو،
جي تن رت رب سين تن تن رت نه هو

دوهو 116

اک ٻهڪا نه ڳالها، سبھتا مين سچا دھني،
هينئون ڪيھي ٿام، مانڪ سبھ اصولي

صاف پڙهڻي

هڪ ڳھو نه ڳالها، سڀني ۾ سچو ڏني،
هينئون ڪھين ٿام، مانڪ سڀ اصولين

دوهو 111

تن تڇي تشو جيو، ٻان هن ٻان،
پيرين تهڪان سر ڄان، جي مون پري ملن

صاف پڙهڻي

تن تڇي تشو جئن، ٻان هن ٻان،
پيرين تهڪان، سر ڄان، جي مون پرين ملن

سرانگي گاڏو سنڌي دوا

دوهو 55

فریدا، تنڊهي ڪنت نه راويو وڏي تھي مني آس،
دھن ڪرڪيندي گور مين، تي سه ٿا ملياس

صاف پڙهڻي

تنڊي ڪنت نه راويو وڏي تي مئياس،
ڏن هڪڪيندي گور ۾ توسان نه ملياس

دوهو 100

فریدا رت پھري ون ڪتيا، پت جهڙين جهڙ پاء،
چاري ڪندا ڊھونڊيان، رھن ڪتھاڻ ٿاء

صاف پڙهڻي

رٺُ ٿري، وَنَ ڪٽيا، پت جهڙين جهڙ پا،
چارئي ڪُنڊا ڏيکيان، رهن ڪڙين ٿا.

دوهر 112

سرور پنکهي هيڪڙو بهايوال پچاس،
ايه تن بهرين گڏ ٿيا، سڄا تيري آس.

صاف پڙهڻي

سرور پکي هيڪڙو قاهيوال پچاس،
اي تن بهرين گڏ ٿيا، سڄا تيري آس.

دوهر 78

فريدا بري دا بهلا ڪن غصه من نه هندا،
ديهي روگ نه لڳ اي، پل سبه ڪڇ پا.

صاف پڙهڻي

فريدا بري دا بهلا ڪن غصه من نه هندا،
ديهي روگ نه لڳي، پل سڀ ڪجهه پا.

دوهر 105

بهل بهري بهلڙا، بهل بهي پچا رات،
جو جاڳند بهن سي سائي ڪنون ڏات.

صاف پڙهڻي

بهرين بهرين ڳلڙا، بهل پي پچا رات،
جو جاڳن بهن سي سائين ڪنون ڏات.

دوهر 26

فريدا ڳئي چوڙ دور گهر ٿال پياري نيه،
چلات پيچي ڪلي، رهان ته ٿئي نيه.

صاف پڙهڻي

ڳئين چوڙ دور گهر ٿال پياري نيه،
چلان ته پيچي ڪلي، رهان ته ٿئي نيه.

دوهر 27

بهجو سڄو ڪلي، الهه ورسو ميه،
جا ملا تنها سڄنا، ٿيو ٺاهي نيه.

صاف پڙهڻي

پيچي سڄي ڪلي، الهه ورساو ميهن،
جا ملا تنهان سڄن، ٿيو ٺاهي نيهن.

دوها

117-1

1

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

جَت دهاڙي ڏن وري، ساهي لني لڪاءِ،
مَلڪُ جو ڪني سڻيندا، مُهَ ڏيکاري آءِ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جَتِ ڏهاڙي ڏن وري، ساهي لئ لڪاءِ،
مَلڪُ جو ڪنين سڻيندا، منهن ڏيکاري آءِ.

سنڌي ترجمو:

جنهن ڏهاڙي وڙ سان پرڻي، ڏينهن سهاڳ جو آيو،
ملڪ الموت جو نانءُ ٻڌو هين، منهن ڏسڻ سو آيو.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

ڏن = جوان ڇوڪري

ڦڙي = پرڻي

ساهي = ٿيٺ

ملڪ = ملڪ الموت

سڻيندا = پڇڻ ۽ اڀي ٿو

ڏيکاري = ڏسڻ لاءِ

2

گرو گرنٿ صاحب ورتل دوهو.

جندُ نماڻي ڪڍهي، هڏا ڪو ڪڙڪاءِ،
ساهي ليکي نه چلڻي، جندو ڪون سمجھاءِ

دوهي جي امڪاني پڙهڻي

جند نماڻي ڪڍڻي هڏان ڪون ڪڙڪائي،
ساهي لکڻي نه چلڻي جندو ڪون سمجھائي.

سنڌي ترجمو

جانِ کي تن کان ڌار ڪري ٿو، هڏن کي ڪڙڪائي،
موت وڙ سان هلي نه جندڙي، ڪير نه ڪو سمجھائي.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

جندو = جان

چلڻي = هلڻ واري

هڏان هڏن کي

ساهي ٿپ

3

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نئل نوهو.

چندُ ووهتي، مرنُ وڙ، لي جا سي پرثاءِ،
آپن هتي چول ڪي، ڪي گل لڳي ڏاءِ.

نوهي جي امڪاني پڙهتي:

چندُ ووهتي، مرنُ وڙ، لي جاسي پرثائي،
آپهي هتين چول ڪي، ڪنهن گل لڳي دانھين.

سنڌي ترجمو:

موت جو بنرو چندُ بنري ۾ ڪي، نيندو آخر سان،
پنهنجا پاڻ اماڻيندس پو ڪنهن ڳر لڳندي پاڻ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ووهتي = زال

لي جاسي = وٺي ويٺو

آپهي = پنهنجي

چول ڪي = موٽي

گل = ڳر

4

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل ٿيو هو:

واله نڪي پُر سلات ، ڪني ن سٿي آءِ ،
فريدا ڪڙي پوندي اي ، ڪڙان آپ مها .

دوسي جي امڪاني پڙهڻي:

والئون نڪي پل صراط ، ڪنين نه سٿيا ،
فريدا ڪڙي پوندي ، ڪڙا نه آپ مها .

سنڌي ترجمو:

هو جا پل صراط ٻڌي ٿئي، وار کان وڌ جا سنهڙي،
چو ٿو پاڻ مهاڻين ويٺو، پانهي خبر پوندي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

والهون وار کان وڌيڪ

نڪي = ننڍي، سٺي

ڪڙي = ٻڙڪ. لڙيو وڙهيو ڇوٽئين، ڪريو ڪوه ڪڙن (شاھ)

مها = تباھ ڪر. سڀئي ماءُ مهن، سي ٿي راحت روح جا، (شاھ)

5

ڪرو ڪرنت صاحب پر نئل دوهو:

فريدا در درويشي ڳاڪڙي، چلان دنيا پت،
بنهه انائي پوئلي، ڪٿي ونجهان گهت.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا در درويش ڳاڪڙي، چلان دنيا پت،
بنهه انائي پوئلي، ڪٿي وڃان گهت.

سنڌي ترجمو:

درويشي ۾ جي وات ڏکي آ، ڪريان دنيا ڌاري،
هتي ڪنير جا سر تي سا آءُ ڪٿي اڇلايان ڳنڍڙي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڳاڪڙي = ڏکي

پت = وانگر، طرح اھڪي راه الله جي اھڪي اھڪي پت. (قاضي قادن)

پوئلي = ڳنڍڙي

پلاٽيمڊو پوئلي مٿي ميمڊو ميمڊو (قاضي قادن)

6

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٺوهو:

ڪُجھ ن بُجھي ڪُجھ ن سُجھي، دنيا ڳجھي پڻ،
سائين ميري چنگا ڪيتا ٺاهي ت هنيي دجهان آن.

ٺوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪُجھ نه بُجھي ڪُجھ نه سُجھي دنيا ڳجھي پا،
سائين ميري چنگا ڪيتا، ٺاهي ته هون پي دجهان ها.

سنڌي ترجمو:

ڪنهن کي سمجهه اچڻي ناهي، دنيا ڳجهڙي باه،
مهر نه ٿئي ها مولا جي ته، سڙي وڃي ها ساه.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

هون آڏو وٺڻ وڃڻ، هڻڻ وڃڻ (قاضي قادن)
دجهان = مڙان
مهرين مڙيل بيوي، ٺاري پڻ دهلي (قاضي قادن)
هي منگل، دهلي، هي مڙي، ڪاه (قاضي قادن)

بُجھو = سمجهڻ ۽ اچي
مورڪ ماڻ نه پهچڻا، هيٺ ٿيڻ هڻڻ ٿيڻ ڪرڻ،
ڪون بُجھڻ، قدر ڪميا ڪرڻ (شاھ)
پڇوڻ
پا = باھ
ڪيتا = ڪيو ڪيل، ڪيتا ٿو ٿو ٿي ٿو ٿي،
ٺاهي = نه ته
هون = مان
پريديسان پٽ ڪري هلي ٿيس هون،
لوڇو تون عرش تي، ٿي پورو ٿي پون،

7

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا جي ڄاڻان تل ٿوڙي، سئل ٻُڪُ پري،
جي ڄاڻا سنه نندڙا، تان ٿوڙا ماڻه ڪري.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا جي ڄاڻان تل ٿوڙي، سئل ٻُڪُ پرين،
جي ڄاڻان شوه نندڙا، ٿوڙا مان ڪرين.

سنڌي ترجمو:

ٿال ۾ تر جي ٿورا هن ته، سوچي ٻُڪُ پير،
پنهنجي جوان ڄمان پرين ته، ايڏو ناز نه ڪر.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

تل = تر

سئل = سهيلي

شوه = پرين

8

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نئل دوهو.

جي ڄاڻان لڙ ڇڄڻان، پيڏي پائين ڳنڍ،
تي جي وڏسي تاه ڪو، سڀ جڳ ڏنا هند.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جي ڄاڻا لڙ ڇڄڻان، پيڏي پائين ڳنڍ،
تئين جيو شوه تاه ڪو سڀ جڳ ڏنا هند.

سنڌي ترجمو:

ڳنڍ ٻڌاڻ ها جي ڄاڻاڻ ها، پلڻ ڇڏائي ويندو،
ڳولهي سڀ سنسار نه مليو، ڪوبه وڏو تو جهڏو.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

لڙ = لڙ لڳڻ، پلڻ

ڇڄڻا = ڇڄڻو

پيڏي = پڪي

پائين = پٿرين

پائين = تو

جيوه = جهڏو وڏو

شوه = پريتم

هند = زماڻي

9

ڪرو ڪرنٽ صاحب و ڦٽل دوهو:

فريدا جي تو عقل لطيف ڪالي لڪ ن ليڪ،
آپٽڙي ڪريوان ۾ مين مِه سِرُ نينوا ڪر ڊيڪ

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا، جي تو عقل لطيف، ڪالي لڪ نه ليڪ،
آپٽڙي ڪريوان ۾ منهن نوا ڪر ڏيڪ^①

سنڌي ترجمو:

لڪ نه ڪارا ليڪ فریدن، ڪجهه ته عقل ڌار،
ڪڏهن ته تون به ڪٽڻ جهڪائي، پنهنجا عيب نهار،

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

آپٽڙي = پنهنجي
ڪريوان = ڪريبان، سنڌيءَ ۾ مروج آهي.
سي ڪٽڻ بهر هلڻ پاه، جن گڏيو ڪر ڪريوان ۽ (شاھ)

① اصل متن ۾ ”منهن سِرُ نينوا ڪر“ لکيل آهي جيڪو معلوم جي لحاظ کان غلط آهي. پروفيسر محمد آصف خان اصلاح ڪري ”سِرُ نينوا ڪر“ لکيو آهي پر معلوم ۾ منهن استعمال ٿيندو آهي. ”تيفولوڪر“ به صحيح نه آهي ان ڪري مون ”نوا ڪر“ لکيو آهي. نوا ڪر اڪر بابا فرید هڪڙي ٻئي دوهي ۾ به استعمال ڪيو آهي جو سِرُ سائين و نه ٿوي، سو سِرُ ڪپ ڪٽار.

10

ڪرو ڪرنت صاحب و نئل دوهو:

فریدا جوڻي مارن مُڪيا تنهان ماري گهر،
آپنڙي گهر جائِيِي، پير تنها دي چُر.

دوهي جي امڪاني پڙهتي:

فریدا جو تئين مارن مُڪيان، تنهان نه مارين گهر،
آپنڙي گهر جائِيِي، پير تنهان دي چُر.

سنڌي ترجمو:

فریدا جي ڪو تو کي ماري سائين، تنهن کي تون نه مار،
پير چمي تنهن مانهو ۽ جا تون، گهر هي واٽ نهار.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

جو = جيڪي
تنهن = توکي
مڪيان = مڪون
تنهان = تنکي
گهر = موٽائي، موٽ ۽
آپنڙي = پنهنجي
جائِيِي = ويڃي
دي = جا
چُر = چمي

11

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا جان تو کڻ ویل تان تُو رَت دُني سیون،
مرگ سوائی نیہ، جان پریا تان لڌیا.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا جان تو کڻ ڏينهن تان تُو رَتا دُني سیون،
مرگ سوائی نينهن، جان پریا تان لڌیا.

سنڌي ترجمو:

فریدا، کڻ سنڌي ويل لنگهي وئي، کيڻ کان ڪمائي،
موت وڌائي نينهن ته سمجهيو، لڏا ويل آ آئي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

رَتا - رتل	مرگ - موت
دسي = دسي	سوائی = وڌايل
ويل - گهڙي	جان - جيئن
سيون سان	تان = تيئن
	لڌيا = لڏيو

بابا مريد جو هي دوهو به گرنٿ ۾ غلط ڇپيل آهي اصل ۾ هي چورو آهي پهرين مصرع هو قانڊو ويل ۽ ٻئي جو ميٺ ڏمل آهي جيڪو غلط آهي. ٻيا ته پهرين مصرع ۾ ويل بظ غلط يا وري ٻئي مصرع ۾ نيهن مون نيئنڙ لفظ کي صحيح سمجهي کڻ ويل آهي ۽ ٻي کڻ ڏينهن لکيو آهي.

12

ڪرو گرنٽ صاحب و نذل نوهو.

ديڪ فريدا جُ ٿيا، داڙي هونِي پُور،
آڪهه نيڙا آيا، پچار هيا دور،

نوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏيڪ فريدا جو ٿيا، داڙهي هونِي پُور،
آڪهه نيڙي ٿيا، پچار هيا دور.

سنڌي ترجمو:

ڏس ته فريدن ڇا ٿيو، اچي ٿي وٺي داڙهي،
آيا ڏينهن پچاڙي ۽ جا، گذري وٺي اڳياڙي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

پُور = اچي

آڪهه = اڳياڙي

نيڙي = ويجهو

پچا = پور

13

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽٽل ٻوهو:

ڊيڪ فريدا جُ ٿيا، شڪر هوني وسُ،
سائين ٻاجهه آڀني، ويدن ڪهڻي ڪس.

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڊيڪ فريدا جو ٿيا، شڪر هوني وسُ،
سائين ٻاجههون آڀني، ويدن ڪهڻي ڪس.

سنڌي ترجمو:

ڪنڊُ به هان ته وهُ ٿي ويئي، ڇا ٿيو ڏس فریدن،
پنهجي سهڻي سائينءَ بنان ٻيو ڪنهن کي ڏسيون ويدن.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

جُ = جو

ٿيا = ٿيو

شڪر = ڪند

هوني = ٿي

وسُ = وه

ٻاجههون = ڪاٺيو، بنان

14

ڪرڻ ڪرڻ صاحب هر ٿنل دوهو:

فریدا ڪي ڊيڪ پٽيٿيان، سن سن رڻي ڪن،
ساڪ پڪندي آئي آ، هور ڪريندي ون.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي

فریدا، اکين ڏيڪ پٽيٿيان، سن سن رڻي ڪن،
ساڪ پڪندي آئي آ، هور ڪريندي ون.

سنڌي ترجمو:

فریدا، اکين کي ويساھ^① اچي ويو، نيٺ ته ڍاٻا ڪن،
پوک پچن تي ايندي آ ته، نوان ڪندي آ ون.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

اڪي = اکيون
پٽيٿيان = پٽ ڪيائون، ويساھ ڪيائون
رڻي = ٽٽار ٿيا، پرڃي ويا
ساڪ = پوک
پڪندي = پچڻ تي
هور = ويو
ڪريندي = ڪندي آ
ون = رنگ

15

گرو گرت صاحب ورتل دوهو:

فریدا کالي جنهي نه راويا، ڏولي راوي ڪو،
ڪر سائين سيو پرهڙي، رنگ نويلا هو.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا، ڪالين جنهن نه راويا، ڏولين راوي ڪو،
ڪر سائين سيون پرهڙي، رنگ نويلا هو.

سنڌي ترجمو:

فريدا، ڪارا وار نه يار رجهايش، ٿي ويٺه اڃا وار،
جاڳي ڪر تون پر پرين سان، رنگ نئون ٿي يار.

ٽڪرين لفظن جي معنيٰ:

ڪالي = ڪاري رات سٺي جواني جڏهن وار ڪارا هوندا آهن.

جنهي = جنهن

راويا = رجھايو

ڏولي = لاهڻ جي وقت، سٺي جڏهن وارن جو رنگ لھو ٿيو، زندگيءَ جي شام ٿي.

سيون = سان

پرهڙي = پرھ جو لم تھڙو

نويلا = نئون.

16

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

فريدا، جن لوئن جڳ موهيا سي لوئن مين ڏٺ،
ڪجڙل ريڪ ن سهديا، سي پنڪي سو ۽ ٻيٺ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا جن لوئن جڳ موهيا، سي لوئن مين ڏٺ،
ڪجڙل ريڪ نه سهنديان، سي پنڪي سونهن وٺ.

سنڌي ترجمو:

فريدا جن موهيو هي جڳ هو سارو، سي اکيون مون ڏٺيون،
ڪجڙل ريڪ سٺي نه چن ٿي، تن ۾ پڪين جون وليون.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

لوئن = اکيون، سٺيءَ ۽ کوٽا هڻڻ معاورو آهي.

ڏٺ ڏٺيون

ٻيٺ = وٺ

17

گرو گرت صاحب ۾ ٽنل لوهو:

فریدا ڪوڪيندياڻ چانگيندياڻ مٽي ڏيندياڻ نت،
جو شيطان وڻجهاڻيا، سي ڪت ڦير ڇت.

لوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، ڪوڪيندياڻ چانگيندياڻ، مٽيان ڏيندياڻ نت،
جو شيطان وڻجهاڻيا، سو ڪت ڦيري ڇت.

سنڌي ترجمو:

فریدا، مٽيون ڏيئي سمجهاپائون، ڪري واک وڌا،
جنهن دل ۾ شيطان جو ديرو ڪئن سمجهي دل سا.

ٽکين لفظن جي معنيٰ:

ڪوڪيندياڻ = ڪوڪيندي

چانگيندياڻ = وڌا واحد ڪري

وڻجهاڻيا = وڻجهاڻيا

18

ڪرو ڪرنت صاحب بر تمل دوهو:

فریدا ٿيو پواهي دپ ، جي سائين لوڙه سڀ ،
اڪ چچ پيا لتاڙه تان سائين دي در واڙياہ ،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، ٿيو پواهي دپ ، جي سائين لوڙهي سڀ ،
هڪ چنڊ، پيا لتاڙيد، تان سائين دي در واڙيد .

سنڌي ترجمو:

فریدا جي سائين جي سڪت لڄي، هوڻي جو گاه،
ڪوئي لتاڙي ڪوئي پئي ته ملي سائين جو چاه .

ٽڪين لفظن جي معنيٰ :

ٿيو = ٿي

پواهي = رستي جو

دپ = ڊپ

لوڙه = گهرين

چچ = چٽي

لتاڙيه = لتاڙيد

واڙياہ = واڙيڻ

19

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل دوهو:

فریدا خاکُ نہ نندیني، خاکو جيڏ نہ ڪوئ،
جيو دیان پیران تلي موٽیان اوڀو هوئ،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا خاک نہ نندیني، خاکو جيڏ نہ ڪوئ،
جيونديان پیران تلي، موٽیان اوڀو هوئ.

سنڌي ترجمو:

مٽيءَ وڏو مان فریدا، مٽي ٽنڊ نہ ٻار،
جيئنڌي پیرن ھيٺ مرون تہ، مٿان مٽيءَ ٻار.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

نندیني = نندھي

خاکو = خاک، تلي

جيونديان = جيئنڌي

تلي = ھيٺ

موٽیان = مرن ڪٽڻ ۽

20

گرو گرنٽ صاحب ۾ نزل دوهو:

فریدا ، جالب تانیه ، کیا لب تاء ڪوڙا نیہ ،
ڪچر جھت چتِ لڳائیی ، چپر ٿئی میہ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، جان لب تان نینهن کیا، لب تان ڪوڙا نینهن،
ڪچر چتِ لڳائیی، چپر ترڻا مینهن .

سنڌي ترجمو:

فریدا، لوپ جي آ ڪنهن نینهن ۾ سو به ڪهڙو نینهن،
ڪبچن چتِ لڳائجي، ٿنڌي، وسندو مینهن .

ذڪین لفظن جي معنی :

جا = جان

تا = تان

نیہ = نینهن

لب = لوپ

جھت = چت

21

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل دوهو:

فریدا، جنگل جنگل ڪیا پوہ، وڻ ڪندا موڙیہ،
وسي رَبُ ہنیالیہی، جھنگل ڪیا ڍونڊیہ.

دوہي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، جنگل جنگل ڪیا پوہ، وڻ ڪندا موڙیہ،
وسي رَبُ ہنیالیہی، جھنگل ڪیا ڍونڊیہ.

سنڌي ترجمو:

فریدا، جھنگ ۾ ڀڙو ڪنهنڪي ڳولہین، ڳولہین ٿو ڪانڊیرا،
رب جو ڍرو دل ۾ آهي، جھنگ ۾ ڪنهنجي ڳولہا.

ڏکین لفظن جي معنی

پوہ = گھمڻ ٿو

موڙیہ = موڙھيو وڌين

نہ مو لاھو نہ سرو، نہ اوراڙ نہ پار،

موڙھيو وڌين تن کي، منجھ نہار. (قاضي قادن)

ہنیالیہی = ھانوہ

22

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

فريدا ايهني نڪي جنگهين ٿل ڏنگر پوادم،
اڄ فريدي ڪوچڙا، سني ڪوهان ٿي اوم،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا، انهي نڪي جنگهين ٿل ڏنگر پوادم،
اڄ فريدي ڪوچڙا، سني ڪوهان ٿي اوم،

سنڌي ترجمو:

فريدا، انهن ننڍڙن جنگهڙن سان، ٿر ڏنگر ڳولهيوم،
سو ڪوهن جو سفر فریدن، وڃن ڏور پيوم،

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

ايهي = انهن

نڪي = ننڍن

جنگهين = جنگهن

ٿل = ٿر

پوادم = ڳولهيوم، مٿي ڪيو پشان، جنهن هاشان هٿڙا (شاھ)

ڪوچڙا = سفر

مٿي = سو

23

گرو گرنٽ صاحب ۾ نئل دوهو:

فریدا راتي وڏيان، دڪھ دڪھ اٺن پاس،
درگ تنهان دا جيويجا جنھا وڏائي آس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا راتين وڏيان، ڏک ڏک اٺن پاس،
ڏرگ تنهان دا جيويجا، جنهان وڏائي آس.

سنڌي ترجمو:

فریدن راتیون وڏیون، ڏکي ٿو سارو ماس،
ڏرگ تنهن جي به چا زندگي، جن کي پرائي آس.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڏگ = ڏک

پاس = پاسيون

راتي = راتيون

درگ = لخت

تنهان = تن جو

جيويجا = جيويڻ

وڏائي = پرائي

24

ڪرو ڪرنٽ صاحب هر نئل دوهو:

فریدا جي مِي هودا واریا مَتا اَنیڙیاں ،
هینڙا جلي مَجيٺ جیون، اوڀر انگارا .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، جي مین هوندا واریا، مَتا اَنیڙیاں،
هینڙا جلي مَجيٺ دا جیون، اوڀر انگاران .

سنڌي ترجمو:

فریدا، پنهنجو پاڻ کي واریا ها، ٻرين جو آيا ها،
هاڻي آلي ڪائيءَ وانگر، ڏکين ٿو اي جيڙا .

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

مِي = مین

هودا = هوندا، هجڻ، وجود

اَنیڙیاں = اڻ واریا

مَجيٺ = مَجيٺ

25

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا ، لوڙي ڊاک بجوريان ، ڪڪر بيڄي جت ،
هندي اُن ڪٿائيندا ، پيدا لوڙهي پت .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا ، لوڙهي ڊاک بجوريان ، ڪڪر بيڄي جت ،
هندي ڪٿائيندا ، پيدا لوڙهي پت .

سنڌي ترجمو:

فریدا ، پوکي ڪرو ۽ ڊاک گهري ٿو ، ڪهڙو نه آ جت ،
ڪٽيل اُن هنڊائي ٿو پر ، دل گهرس ٿي پت .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

لوڙي = گهري

بجوريان = بجور جي

بيڄي = پوکي

پيدا = پائڻ لاءِ

ڪٿائيندا = ڪٽيل

26

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٿل دوهو:

فریدا ڪليني چڪڙ دور گهر نال پياري نيٺه.
چلان ت پجي ڪلي رهان ت ٿي نيٺه.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، ڳلئين چڪڙ دور گهر نال پياري نيٺه.
چلان ت پجي ڪلي، رهان ت ٿي نيٺه.

سنڌي ترجمو:

فریدا ڳپ گهٽين ۾، گهر به پري آ، ٻار سان منهنجو نيٺه،
وڃان ت پُسندي ساري چادر، رهان ت تهندي نيٺه.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ :

چڪڙ = گپ

نال = ملڻ

27

ڪرو ڪرنت صاحب و نئل دوهو:

پڄسو سڄو ڪنبلي، الله ورسو ميه،
جاء ملان تنها سڄڻا، تڙو ناهي نيھ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

پڄسي سڄي ڪنبلي، الله ورساڻو مينهن،
جاء ملان تنهان سڄڻان، تڙو ناهي نيھن.

سنڌي ترجمو:

پلي پسي هيءَ ساري چادر، الله وساڻو مينهن،
وڃان پرينءَ سان وڃي ملان، تڙو ناهي نيھن.

28

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نئل دوهو:

فریدا مَی ٻولوا پڳ دامت میلی هو جاءِ ،
گهلا روح نہ جان ای ، سُر ٻی مَی ڪا ،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، مین ٻولوا پڳ دا، مت میلی هو جاءِ،
گهلا روح نہ ڄاڻي سُر ٻی مَی ڪا .

سنڌي ترجمو:

فریدا، منهنجي پڳ نہ میري ٿي پئي، هر هر اهوئي اڏنو،
جنهن مٿي تي پڳ پئي آ، مَی ۽ ٻسو ملندو،

ڏکین لفظن جي معنی :

ٻولوا = ٻڌل

گهلا = ڳالو

29

گرو گرنٿ صاحب ۽ ٽنل دوهو:

فریدا، شکر کنڊ، نبات ڳڙ، ماکيون مانجھا دڏ،
سيئي وستو مٺيان رب ن پجن ٿڌ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، شکر کنڊ، نبات، ڳڙ ماکيون، مانجھا دڏ،
سيئي وستو مٺيان، رب به پجن ٿڌ.

سنڌي ترجمو:

فریدا، مُستي، کنڊ، نبات، ڳڙ، ماکي، کير مٺو،
هر هڪ شي ۽ آڏاڏي مٺڙي، رب جو مٺ نه ڪو.

ڏکڻ لفظن جي معنيٰ:

شکر ڳڙ جي پور، مُستي

نوبت = نبات

ماڪيون = ماکيءَ جو جمع

مانجھا = مينهن جو

دڏ = کير

وستو = شيون

ٿڌ = ته به تڏهين به

تون تون ٿڌ لڳندو، ڪوئند جيئن. (قاضي قادن)

30

گروگرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا روٽي ميري ڪاٺ ڪي، لارڻ ميري بک،
جنهان ڪاڏي چوپڙي، گهڻي سهن ڪي ڏک.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، روٽي ميري ڪاٺ ڪي لاهري ميري بک،
جنهان ڪاڏي چوپڙي، گهڻي سهن ڪي ڏک.

سنڌي ترجمو:

فریدا، ماني منهنجي ڪاٺ جي، لاهي منهنجي بک،
جي ڪاٺن ٿا سڻي ماني، گهڻا سهن ٿا ڏک.

31

گرو گرنٿ صاحب ۾ نٿل نوهو:

رکي سڪي ڪا ڪي ٿنڊا پاڻي پي،
فريدا ڏيک پرائي چوپڙي، نا ترسائي جي.

نوهي جي امڪاني پڙهڻي:

رکي سڪي ڪا ڪي ٿنڊا پاڻي پي،
فريدا ڏيک پرائي چوپڙي، نه ترسائين جي.

سنڌي ترجمو.

رکي سڪي ماني کائي، ٿڌو پاڻي پي،
ڏسي پرائي سڀي ماني، ڇو تون سڪائين جي.

32

ڪر ڪرنت صاحب ۾ ڏنل ٻوهو:

اڃ ن ستي ڪنت سيو انگ مڙي مڙجاءِ ،
جاءِ پڇه ڏوها گشي ، تم ڪيو رين وها .

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اڄُ نه ستي ڪنت سيون، انگ مڙين مڙجاءِ ،
جاءِ پڇيو ڏهاڳئي، تم ڪيو رين وها .

سنڌي ترجمو:

اڃ نه ستي ڪاند سان، هر هر موڙي ڪر،
ڪيئن وهائي رات ڏهاڳن، جيڪا بنان ور.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

ڪنت = ڪاند

سيون = سان

33

ڪرو ڪرنٽ صاحب و ٽنل دوهو

ساهري ڏوئي ناهي پيئي ناهي ٿاڙ،
پر واٽڙي نه پچني، ڏن سهاڳڻ ٿاڙ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي.

ساهرين ڏوئي نه لهي پيئي ناهي ٿاڙ،
پر واٽڙين نه پچني، ڏن سهاڳڻ ٿاڙ.

سنڌي ترجمو:

ساهرين گهر پر مان نه جنهن جو پچيس پيءُ نه ماءُ،
گهرت به گهر پر پچي نه جنهنڪي، سڌائي سهاڳڻ ٿاڙ.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

ڏوئي = هارو

ٿاڙ = ڇا و

پيئي = پيءُ وٽ

ڏن = نوجوان عورت

34

گرو گرنٿ صاحب ۾ نٿل دوهو:

ناتي ڌوتي سنبهي ستي آءِ ڇنڊ،
فريدا، رهي س ٻيڙي هڱ دي، گئي ڪٿوري ڳنڌ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

نھاتي ڌوتي سنبھي ستي آھ ڇنڊ،
فريدا، رهي سو ٻيڙي هڱ دي، گئي ڪٿوري ڳنڌ.

سنڌي ترجمو:

وهنجي سھنجي سيجَ مٽي آ، ڪيڏو سڪ آرام،
هتي هتي هڱ جي ٻيڙي ۽ وانگر، وٺي ته هتي گلڦار.

35

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل ٿيو هو:

جوڀن جاندي ن ڏران جي سهه پريت ن جاءِ ،
فريدا ڪني جوڀن پريت بن سُڪ گني ڪلائي .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي

جوڀن جاندي نه ڏران، جي شوه پريت نه جاءِ،
ڪني جوڀن پريت بن، سُڪ گني ڪلاه .

سنڌي ترجمو:

پرواه ناهي وڃي جي جوڀن، رسي نه شل هو يار،
ڪيڏا جوڀن ڪوماڻيا هن، مليو نه جن کي پيار .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

شوه = پويين

معني = هيٺو

ڪلائي = ڪوماڻيا

36

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٿنل بوهو:

فريدا، چنت ڪٽولا وان ڏک ٻره ۽ وچون ليس،
ايه همارا جيوٺا تو صاحب سچي ويڪ.

بوهي جي امڪاني پڙهڻي.

چنت ڪٽولا، وان ڏک، برو وچون ليف،
ايه همارا جيوٺا، تو صاحب سچي ڏيڪ.

سنڌي ترجمو

سوچ ڪٽولو، وان ڏک، وڙه جو بستر آ،
اها اسانجي زندگي ڏس، صاحب او سچا!

37

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ٽنل د وهو:

ٻرھا ٻرھا آکيئي، ٻرھا تُو سلطان،
فریدا، جت تن برہ ن اويحي سوتر چان مسان.

د وهي جي امڪاني پڙهتي:

برہ برہ آکيئي، ٻرھا! تون سلطان،
جس تن برہ نہ اويحي، سوتر چان مسان.

سنڌي ترجمو:

نانءُ چين تي عشق جو، عشق نہ آ سلطان،
جنهن دل عشق نہ اُپجي، سا دل چان مسان.

① جا گهٽ ٻريم نہ اويحي، سا گهٽ چان مسان.
جيئي ڪال لوهار ڪي، سانس ليٽ ٻين پراڻ. (تلسي داس)

38

گروگرنٽ صاحب ۾ ٽنل د وهو:

فریدا اي وسُ گندلا دريان گنڊ لواڙ،
اک راهيندي ره گني، اک راڌي گني اجاڙ.

د وهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا اي وسُ گندلان، دريان گنڊ لواڙ،
اک راهيندي ره گني، اک راڌي گني اجاڙ.

سنڌي ترجمو:

وہ جا آھن گنرَ جن تي، چڙھيل آھ ميناڃ،
ڪي پوکيندائي رھيا، ڪن پوکيل ڪني تاراڃ.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

وسُ = وه

گندلان = ساڳي جان گنرَ

دريان = رڪيل

لواڙ = لوڙاڙي

راهيندي = پوکيندي

رڌي = پوکيل

ڪيئي سادي هٿ ۾ رڌي اجاڙين (تاخي ٿلڻ)

39

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٺنل دوهو:

فریدا چار گوايا هندڪي، چار گوايا سَم،
ليڪا رب منگيسيا تُو آهون ڪير هي ڪم.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

چار گنواڻيان هندڪي، چار گنواڻيا سَم،
ليڪا رب منگيسيا تون، آيون ڪهڙي ڪم.

سنڌي ترجمو:

چار پهر تو ننڊ ۾ گهاري، چار پهر تو کلندي،
ليڪو گهرند ۽ رب تہ بند، آئين تون ڪمين ڪهڙي.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

هندڪي = هندوآڻي

سَم = سمهي

منگيسيا = گهرند ۽

40

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو

فرید در درواري جاء ڪي، ڪيون ڏٺو گهڙيال،
ايه بدوس ماري هم دوسان د ڪيا حال.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي

در دروازي جاء ڪي ڪيون ڏٺو گهڙيال،
يه بدوسا ماري هم دسان دا ڪيا حال.

سنڌي ترجمو:

اي فریدن دروازي تي، ڏٺو هو مون گهڙيال،
بي ڏوهي د تي چوڻ پئي ٿي، ڏوهي جو ڇا حال.

تکین لفظن جي معنی

بدوسا = بي ڏوهي

دوسان = ڏوهارين

41

ڪرو ڪرنت صاحب ڀر ڦٽل د وهو:

گهڙيسي گهڙيسي ماري، پهرِي لهي سڙا،
سو هيٺڙا گهڙيال جيو، ڏکي ريڻ وهاءِ.

د وهي جي امڪاني پڙهتي:

گهڙيسن گهڙيسن ماري، پهرين لهي سڙا،
سو هيٺڙو گهڙيال جيون، ڏکي ريڻ وهاءِ.

سنڌي ترجمو:

پهر پهر تي چوٽ پيس ٿي، هر هر سڙا ٿر کائي،
هيٺڙو جن ته گهڙيال آ سائين، ڏکي ريڻ وهائي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

گهڙيسن - گهڙيءَ گهڙيءَ
جيون = جهان.

اهو دوهو دادو ديال جي مالي سان به منسوب آهي.
گهڙيسن گهڙيسن گهاريان، پهرين لھان سڄاءِ.
مون هيٺڙو گهڙيال جيون، ڏکڻ ريڻ وهاءِ.

42

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڦٽل د و هو:

ٿڌا هوا شيخ فرید ۾ ڪٽڻ لڳي دیه ۾
جي سو ورهیا جیوڻا ۾ پی تن هوسي کیه ۾

د وھی جي امکاني پڙھڻي

ٻڌا هوڻان شيخ فرید ۾ ڪٽڻ لڳي دیه ۾
جي سو ورهیا جیوڻا ۾ پی تن هوسي کیه ۾

سنڌي ترجمو:

شيخ فریدن پوڙهو ٿي وٺين ڪٽڻ لڳن دیه ۾
سو ورهيه جي جيئندي ته به ٺيڪ ته ٿيندي کیه ۾

ڏکين لفظن جي معني

ورھيان = ورھ

جیوڻا = حیثیتو

پی =

کیه = مٿي

گنج م آجها کیه ۾ گرد پھڻ لکن جي

43

گرو گرنٽ صاحب ۽ نٺل دوهو:

فریدا، بار پراني بيسٽا، سائين مجھي نه ڏيہ،
جسي تون ايويين رکسي، جيو سريرہ ليہ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

بار پراڻي بيسٽا، سائين مجھي نه ڏي،
جسي تون ايويين رکسين، جيو سريرون لي.

سنڌي ترجمو:

اهڙو وقت اچي نه سائين، ويهان ٻئي در تي،
اهڙي وقت اچن کان اڳ ئي، جيڪر موت اچي.

تڪين لفظن جي معنيٰ

بار = دروازو

بيسٽا = ويهڻ

ايويين = ائين

رکسين = رکندڙين

جيو = ساھ

44

ڪرو ڪرنت صاحب و نئل دوهو:

ڪنڌ ڪهاڙا سر گهڙاون ڪي سر لوهار،
فريدا، هو لوڙي سنه آڀشا، تو لوڙه انگيار.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنڌ ڪهاڙا، سر گهڙا، ون ڪي سر لوهار،
فريدا، هو لوڙهي شوه آڀشا، تن لوڙهين انگيار.

سنڌي ترجمو:

ڪنڌ ڪهاڙو، ون وڍن لا، آيو آ لوهار،
ون ڪي گهرجي پريتر، هن ڪي، تاندا ۽ انگار.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

لوڙهي گهري

شوه = پريتر

انگيار انگار

45

گرو گرنٿ صاحب ۽ ٺٺل د وھو:

فریدا ، اڪنھا آٺا اگلا اڪنھا ناھي لوڻ ،
اڳي گئي سنجھا پسنھ چوڻا کاسي ڪون .

د وھي جي امڪاني پڙھڻي:

اڪنان آٺا اگلا اڪنان ناھي لوڻ،
اڳي گئي سڃا پسن، چوڻا کاسي ڪون .

سنڌي ترجمو:

ڪن وٽ ناھي لوڻ ته ڪن وٽ ، اتي جا هن ڏير،
اڳتي سڀ سڃاتا ويندا، چوڻون کائيندو ڪير .

ٺٽڪين لفظن جي معنيٰ:

اڪنان = هڪڙن

اگلا = اڳ ۾

سڃا پسن = سڃاتا ويندا

چوڻا = چوڻون

46

گروگرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

پاس دمامي چت سِر پيري سڏ ورڏ،
جاءِ سُتي جيران مهه ٿيبي اتيان گڏ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي.

پاس دمامي، چت سِر، پيرين سڏ ورڏ،
جااءِ سُتي جيران مهه ٿيبي اتيان گڏ.

سنڌي ترجمو:

در تي جن جي دهل دمامان، دولت جا مانڊان،
نيٺ پيا سي قبرن ۾ سُتا سي مُردن سان.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

دمامين = دهل دمامان

پيرين = پيرون

سڏ ورڏ = مال ڪمال

جيران = قبرستان

اتييان = يتيمن سان

47

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

فريدا ، ڪوئي مندپ ماڙيا اُساڙيڊي به ڪئي ،
ڪوڙا سودا ڪر ڪئي ، گوري آءِ پئي .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪوئي ، مندپ ، ماڙيان ، اُساڙيڊي پي ڳئي ،
ڪوڙا سودا ڪر ڳئي ، گورين آءِ پئي .

سنڌي ترجمو:

لڏي ويا جن محل اڏيا ٿي ، وڏا ها جن جا شان ،
ڪوڙو وئج ڪري ويا هاڻي ، قبرن جا مهمان .

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

ڪوئي = بنگلا

گورين = قبرن ۽

48

گرو گرنٽ صاحب ۾ نٿل دوهو:

فریدا ڪنٽر ميخا اگليا جند ن ڪاني ميخ،
واري آيو آهڻي، چلي مشانخ شيخ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي

ڪنٽر ميخان اگليان، جند نه ڪاڻي ميخ،
واري آيو آهڻي، چلي مشانخ شيخ.

سنڌي ترجمو:

گڏوڏي ٽاڪن سان ٽاڪيل، جند نه ڪو ٽاڪو،
شيخ مشانخ واري وٺي، هليو هتان سڀ ڪو.

49

ڪرو ڪرنت صاحب هر ٿنل دوهو:

فریدا، دُءُ دیوی بلندیا ملک بیٺا آءِ،
 ڪڙ لٽیا گهٽ لٽیا دیوڙي گیا بجھاءِ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏمن ڏیوی بلندیان، ملک بهٺا آءِ،
 ڪڙ، لٽیا، گهٽ لٽیا، دیوڙي گیا بجھاءِ.

سنڌي ترجمو:

ڏيٺا به ٻرندا رهيا، آيو ملک الموت،
 ڪوٽ ڪيرائي گهر لٽيائين، وسائي ويو سو جوت.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

بلنديان = ٻرندي

گهٽ = اندر

پريان سنڌي ڳالهڙي، رهي نه اندر گهٽ. (شاھ)

50

گرو گرت صاحب و نعل دوهو:

فریدا دیک کپاهي ج ٿيا جو سر ٿيا تلاء،
ڪمادي ار ڪاگدي ڪني ڪوٺيا،
مندي عمل ڪريديا ايه سزا تناء.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏيک ڪپاهين جو ٿيا، جو سر ٿيا تلان،
ڪمادي اور ڪاگدي، ڪُني، ڪوٺيان،
مندي عمل ڪرينديان، ايه سزا تنهان.

سنڌي ترجمو:

ڏس ته فریدن ڇا ٿيو، ڪپهه تِرَن سان،
ڪمند، ڪاغذ، ڪُني، ڪوٺي جو تون حال سڃاڻ،
ڪُڏا ڪم ڪرڻ ٿا جيڪي، تن جو انت هي ڄاڻ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

- ڪپاهين = ڪپهه سان.
- تلان = تون سان.
- ڪمادي = ڪمند سان.
- ڪاگدي = ڪاغذ سان.
- ڪُني = ڊيگري.
- ڪوٺيان = ڪوٺلن سان.
- مندي = خراب.
- ڪرينديان = ڪندي.
- ايه = اها.
- تناء = تن ڪي.

51

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

فریدا گنِ مصلا صوف گلِ دلِ کاتي ڳڙ واتِ،
ٻاهر ڏسي چانڌا دلِ اندياري راتِ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنڌِ مصلا، صوف ڳڙ، دلِ کاتي، ڳڙ واتِ،
ٻاهر ڏسي چانڌا، دلِ اندياري راتِ.

مستدي ترجمو:

نيڪ نمازي، گيرو ڪپڙا، دلِ ۾ کاتي راتِ منان،
دلِ ۾ ڪاري راتِ آ، منهن تي چوڏهين جي چانڊاڻ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڪپڙا = ڪپڙي
صوف = اوني ڪپڙا
چانڌا = چانڊاڻ

52

ڪرو ڪرنت صاحب هر ٿنل دوهو:

فریدا رتي رت نه نڪلي جي تن چيري ڪو،
جو تن رتي رب سيو تن تن رت نه هو،

درهي جي امڪاني پڙهتي:

رتي رت نه نڪلي، جي تن چيري ڪو،
جو تن رتي رب سيو، تن تن رت نه هو،

سنڌي ترجمو:

رتي رت نه نڪري، جي تن چيري ڪو،
جي تن رتا رب سين، تن تن رت نه هو،

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

رتي = رتا

سين = سان

53

گرو گرنٿ صاحب و ٿنل دوهو:

پي پي تن کين هوء لوپ رت وجهه جاء .
 جيو سستتر ذات. شد هسوء^①

سنڌي ترجمو:

مٺي پٺي ته مٺي ٿئي ٿن، رهي لوپ نه رت .
 ذاتو وجهيو باء ۾ سائين، ٿيندو باء سو انت

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

پي = پي جي معنيٰ پوڻا ڊپ آهي. پر منهنجي بهال و هي لفظي نه پر پوڻ آهي.

پي = پي

کين = کاتي لاءِ عورت.

① هي دوهو گرنٿ و لفظ ڇڏيل آهي پر پي معنيٰ جي آخري ڇوڙ و نه وزن آهي و نه ٿاڻو

54

گرو گرنٿ صاحب و ٿنل دوهو:

فریدا، سوئي سرور ڏونڊ له جتھ لي وٽ،
چهر ڏونڊي ڪيا هوي چڪڙ ڊي هٿ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

سوئي سرور ڏونڊ له، جتھن لي وٽ،
چهر ڏونڊي، ڪيا هوي، چڪڙ ڊي هٿ.

سنڌي ترجمو:

سُر ڪو اهڙو ڳولھ فریدن، جتان لي وٽ،
ڊوري مان تو ڇا هٿ ايندو، ڳپ ۾ پوندي هٿ.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

سرور = سُر، تلاء

جتھن = جتان

چهر = چهر

چڪڙ = ڳپ

ڊي = ڊي

55

ڪرو ڪرنت صاحب و نئل بوهو:

فریدا تندي ڪنت ن راويو وڏي ٿي مني آس،
ڏن ڪوڪيندي گور ۾، ٿي سه نا ملي آس.

بوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تندي ڪنت نه راويو وڏي ٿي مياس،
ڏن ڪوڪيندي گور ۾، تنهن شوه سان نه مياس.

سندي ترجمو:

جوين ڏينهن نه ڪانڌ رجهايو، وڏي ٿي مياس،
آخر قبر ۾ ڪوڪيندي ته، پر سان نه مياس.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

ڪنت = ڪانڌ

راويو = رجهايو

ٿن = جوان ڄمار

گور = قبر

شوه = محبوب

56

گرو گرنٿ صاحب ۾ نٿل دوهو

فریدا سرُ ٻليا ڌاڻي ٻلي مڃان پي ٻليان ،
ري من گهلي بانوري ، مائه ڪيا رين .

دوهي جي امڪاسي پڙهڻي

سرُ ٻليا ، ڌاڻي ٻلي ، مڃر پي ٻلين ،
ري من گهلي بانوري ، مائين ڪيا ريان .

سنڌي ترجمو:

اچي ڏاڙهي ، اچو مٿو ، مڃيون به اچيون ،
اڃان چئين ٿو من اڃاڻا ، مڙا ڪي مائيون .

ڏکين لفظن جي معنيٰ

ٻليا = اچو ٿيو

گهلي = اڃاڻي

ريان = مڙا

57

گرو گرنٽ صاحب و ٺٺل دوهو:

فریدا ڪوئي دڪن ڪيڙا، پر نيندڙي نوار،
جو ده لڏي ڳانوئي، ڪسي ولاڙ ولاڙ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪوئي دڪن ڪيٽڙا، پرنيندڙي بهار،
جو ڏينهن لڏي ڳانوئي، ڪسي ولاڙ ولاڙ.

سنڌي ترجمو:

ڏس پرڻجي وڻي جنهن جي، سڱ گهرن لاءِ ميڙا،
ڪيڏن جا ڏينهن چار مليا هئا، سي به گذري ويا.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

دڪن = سڱ گهرن لاءِ ويڻ

ڪيٽڙا = ڪيٽڙا

پرنيندڙي = پرڻجي ويندڙ

لڏي = مليا

ڳانوئي = ڳائڻ لاءِ

ولاڙ = جلدي، توت

توڙي ولاڙون ڪريو، توڙي هليون وڪه (شاھ)

58

گرو گرنٽ صاحب ۾ رٿل دوهو:

فریدا ، ڪوئي مندپ ماڙيا ايت ن لائي چٽ ،
مٽي پٽي اتولوين ڪوئ ن هوسي مٽ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪوئي مندپ ، ماڙيان، ايت نه لائين چٽ ،
مٽي پٽي اتولوين، ڪوئي نه هوسي مٽ .

سنڌي ترجمو:

هي جي مندپ ماڙيون، تن سان لاءِ نه چٽ،
مٽي پوندي ان مٽي، ڪوئي نه هوندي مٽ .

تڪڻن لفظن جي معنيٰ:

اتولوين = ان مٽي

59

گرو گرنٺ صاحب ۾ قتل دوهو:

فريدا، مندپ مالُ ن لاءِ مرگ سٺاڻي چت ڌر،
ساڻي جاءِ سهال جتي هي تو ونجهشان.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

مندپ مالُ نه لاءِ، مرگ سٺاڻي چت ڌر،
ساڻي جاءِ سنڀال، جتي هي تو ويڻان.

سنڌي ترجمو:

ماڙين مالُ نه لاءِ، ڪر ڪو موت جو ڌيان،
ڌيان ۾ رک سا جاءِ، جاتي توکي ويڻو آهي.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

سٺاڻي = اڇن ٿا آواز، سٺاڻي سمنڊ ۾، (شاه)،
لالن لاءِ ڏينھڙا ڪن سٺاڻي سانگ لڌا،
چت ڌر = ڌيان ۾ رک،
مرگ = موت.

60

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٺٺل دوهو:

فریدا جنهي ڪمي ناه ڪن تي ڪمڙي وسار،
مت شرمندا ٿيو هي، سائين دي دربار،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جنين ڪمين ناه ڳڻ ڳڻ سي ڪمڙي وسار،
مت شرمندہ ٿيوئين، سائين دي دربار،

سنڌي ترجمو:

جيڪي چڱا ڪم نه آهن، سي تون ڪم وسار،
ته جيئن ٿين نه شرمندو، سائين جي دربار،

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

تي = سي

61

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

صاحب دي ڪر چاڪري دل دي لاه ڀراند،
درويشان نون لوڙهي، رڪان دي جيراند.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

صاحب دي ڪر چاهڪري، دل دي لاه ڀراند،
درويشان کون لوڙهيئي، رڪان دي جيراند.

سنڌي ترجمو:

صاحب جي ڪري چاڪري، دل جا لاه گمان،
ڳولهي لهڻ درويش سي، جي وٽن سمان.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

ڀراند = وهم گمان

رڪان = وشن

ڇيراند = ڀڳر حوصلو

62

گرو گرنٽ صاحب بر قتل دوهو:

فریدا کالي میڌي کپڙي کالا میڌا ویس،
گنهي ڀريا مي قران لوڪ کهي درویش.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

کالي میڌي، کپڙي، کالا میڌا ویس،
گناهين ڀريا مين قران، لوڪ کهي درویش.

سنڌي ترجمو:

ڪارا منهنجا کپڙا، ڪارو منهنجو ویس،
مان گناهن سان ڀريل، لوڪ چوي درویش.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

میڌي = منهنجا،

گنهي = گناهين.

63

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل دوهو:

تتي توءِ ن پلوي جي جل ٿي دهي،
 فريدا، جو ڏهاڳن رب دي، جهوريندي جهور هي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تتي توءِ نه پلئي جي جل ٿي ڏي،
 جو ڏهاڳن رب دي، جهرندي جهري.

سنڌي ترجمو:

تتيءَ تي جي پاڻي وجهيو، ٿڌي مور نه ٿندي،
 مولا جي جا ڏهاڳن آهي، سدا سا جهرندي رهندي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

توءِ = توڙي نه ڏٺين توءِ. توج تنهجو ٿرو (قاضي قادن)

پلئي = پيلاجي

جهورينديءَ جهري = نه تون سڀل تات، نه جهري تون ڪا. (قاضي قادن)

64

گرو گرنٽ صاحب وقتل دوهو:

جان ڪناري تان چاڙ ويواهي تان مامي،

فريدا ايهو پچتاڙ وٽ ڪناري ن ٿئي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جن ڪناري تان چاڙ ويواهي تان مامي،

فريدا ايهو پچتاڙ وٽ ڪناري نه ٿئي.

سنڌي ترجمو:

ڪناري هتي ته چاه، پرشي وڌيا معاملو.

هان اهو پچتاڙ ٻيهر ڪناري ڪيئن ٿيان.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

ويواهي = پرشي

وٽ = وري

65

گرو گرنٿ صاحب و ٺٽل دوهو:

ڪلر ڪيري چيڙي آءِ الٽي هنج،
چنڄو بودنھ ن پيو اڏن سندي ڏنجه.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪلري ڪيري چيڙين، آءِ الٽي هنج،
چنڄو ٻوڏن نه پيون، اڏن سندي ڏنجه.

سندي ترجمو:

سينو سارو سڙ، اچي لٿا هنج،
جهنب ٻوڏن نه پيئن، اڏن سندي ڏنجه.

ٺٽڪين لفظن جي معنيٰ:

ڪيري = ڪري

چيڙين = ڇوڙي

الٽي = لٿا.

اڏيون پيڻ کي پرين، پري لٿيان مڃه. (دلو ديال)

اڏيون آڪسان فوجون ڪري لٿيون.

جنهن مڪ مران، لهي الٽي اڪڙئين.

چنڄو = جهنب

ڏنجه = لڀاءُ، ٻڌي ٻڌ پرين جي، ڏور ٿيا سڀ ڏنجه. — ه

66

گرو گرنٽ صاحب ۾ نٺل بوهو:

هنس اُڌر ڪوڌري پيا لوڪ وڌارڻ جا ۽
گهلا لوڪ ن جاڻدا هنس ن ڪوڌرا ڪا ۽ .

بوهي جي امڪاني پڙهڻي:

هنج اُڌر ڪوڌري پيا، لوڪ اُڌارڻ جا ۽
گهلا لوڪ نه ڄاڻدا، هنج نه ڪوڌرا ڪا ۽ .

سنڌي ترجمو:

ان تي لٿا هنج، ماڻهو هڪٻئي هليا،
ماڻهوڙا ٻي سمجهه، هنج ته موتي ڪاٺن .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڪوڌر = ان جو قسم

وڌارڻ = اڌارڻ

گهلا = نادان

67

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل ٿيو هو:

چل چل گنيان پنڪيان ، جنهي وساني تل ،
فريدا سر پريا پي چلسي تهڪي گڙو اڪل .

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

چل چل گنيان پنڪيان ، جنهين وسائل تل ،
سر پريا پي چلسي تهڪي گڙو اڪل .

سنڌي ترجمو:

اڏي وياسي هنج ، سر ۾ جن جو واسو ،
سڪي ويندو سو سر ، کڙندو گڙو اڪيلو .

تڪين لفظن جي معنيٰ

پنڪيان = پڪي

جنهي = جنهن جو

تل = تلاءُ

سر = تلاءُ

تهڪي = کڙي ، وسي ٿو وڌو کڙي تهڪن ٿيون ٿارينون. (شاھ)

گڙو = گڙو ، گڙو پاڙون پاتار ۾ پنور پري ٿياس. (شاھ)

اڪل = اڪيلو

گرو گرنٿ صاحب و ٺٺل دوهو:

فریدا، اٺ سرائي پوءِ سوڻ ڪيڙا لڙيو ماس،
ڪيٽريا جڳ واپري، اڪت پيا ماس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اٺ سرائي پوءِ سوڻ ڪيڙا لڙيو ماس،
ڪيٽريان جڳ واپري، اڪت پيا ماس.

سنڌي ترجمو:

سِرَ ويهائو، مٽي بستر، ڪيٽيان ماس کائيندا،
هڪڙي پاسي لپتي لپتي، جڳ ڪي گدري ويندا.

لکين لفظن جي معنيٰ:

اٺ = سِرَ

پوءِ = پوءِ، مٽي

سوڻ = سوڻ

ڪيڙا = ڪيٽيان

ڪيٽريا = ڪيٽيا

واپري = گدري

اڪت = هڪ

پاس = پاسي

69

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نٿل دوهو:

فریدا، ڀٽي گهڙي سَوَ نوي، توتي ناگر لڄ،
عزرائيل فرشتا، ڪين گهر نٿي اڃ،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڀٽي گهڙي سَوَ نوي، توتي ناگر لڄ
عزرائيل فرشتا، ڪين گهر نٿي اڃ

سنتي توجهو:

ڀڳي گهرولي رنگا رنگي، تني سهڻي ڏوهي،
ڏسون تـ عزرائيل اچي تو، ڪٿيڪ جو نٿي تي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڀٽي = ڀڳي

گهڙي = گهڙولي، گهاگرو

سهڻي = سٺو رنگن واري

ناگر لڄ = جهڙي ڏوهي

نٿي = ناهي

70

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل لوهو:

فريدا پني گهڙي سَوَنوي، توتِي تاگر لڄ،
جو سڄن پُءِ يار تِي، سي ڪيو آوه اڄ.

لوهي جي امڪاني پڙهڻي:

پني گهڙي سَوَ نوي، ترِي تاگر لڄ،
جو سڄن پونءِ يار تِي سي ڪيون آهن اڄ.

سنڌي ترجمو:

پڳي گهڙولي رنگا رنگي، چڱي آ ڏوري سُهڻي،
ڪٽڻن اچي سو بار جو ٿيڙو، مٺي ۽ منجه مٺي.

71

گرو گرنٿ صاحب ۾ نال دوهو:

فسريدا بي نواجا ڪتيا ايه ن پلي ريت،
ڪيبي چل ن آيا پنجبي وڪت مسيت.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

بي نمازا ڪتيا، اي نه پلي ريت،
ڪيبي چل نه آيا، پنجبي وقت مسيت.

سنڌي ترجمو:

بي نمازي ڪتيا، اها نه چڱي ريت،
ڪڏهن هلي نه آئين، پنج ئي وقت مسيت.

72

گرو گرنٽ صاحب ورتل دوهو:

اٺ فريدا اُجو ساڄ صبح نواج گزار،
جو سِرُ سائين ٿا نوي سو ڪپ اٿار.

دوهي جي اٺهائي پڙهڻي:

اٺ فريدا، وضو ساز، صبح نماز گزار،
جو سِرُ سائين نه نوي سو سِرُ ڪپ اٿار.

سنڌي ترجمو:

اٺ فريدن، وضو ڪر، صبح جي پڙه نماز،
جهڙي نه جيڪو سائين ۽ آڏو سو ڪٽ ڪپ تون ڀار.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

اُجو = وضو

ساڄ = سِر

نواج = نماز

گزار = پڙه

73

گرو گرنٺ صاحب ورتل دوهو:

جو سرُ سائين نا نوي سو سرُ ڪيڃي ڪاءِ ،
ڪٿي هيٺ جلائيئي، ٻالڻ سندي ٿاءِ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جو سرُ سائين نه نوي، سو سرُ ڪيڃي ڪائين،
ڪٿي هيٺ جلائيئي، ٻالڻ سندي ٿائين .

سندي ترجمو:

جُھڪي نه جيڪو سائين، آڏو سو ڪڍ آ بيڪار،
اچو ڪڍ آ ڪهڙي ڪم جو، تنهن کي چاه ٻر سار.

تڪڻ لفظن جي معنيٰ:

ڪائين = ٻا

ٻالڻ = ٻالوڻ

ٿائين = چاه ٿي

74

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا ڪٿي تیڏي ما پیا جنهي تو جشیوه،
تي پاسي اوڙ لد گني تو اچي نه پتیثیوه.

دوهي جي امڪاني پڙهتي:

ڪٿي تیڏي مایو، جنهين تو چلیو
تین پاسو او لد گني اچي نه پتیثیو ..

سنڌي ترجمو:

جنم ڏنو هو تو کي جن سي، ڪٿا ویا پيءُ ماءُ،
هو ته ڪڏهين جو لڏي هليا ویا، کیو نه تو ولساهُ.

75

ڪرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٺوهو :

فريدا من ميدان ڪر ٿوئي ٿبي لاءِ ،
اڳي مول ن آوسي دوجڪ سندي باه .

ٺوهي جي امڪاني پڙهڻي :

فريدا من ميدان ڪر ٿوئي ٿبي لاءِ ،
اڳي مول نه آوسي دوزخ سندي باه .

سنڌي ترجمو :

فریدن من میدان ڪر. دڙا دڪيون ڊاه،
ڪڏهن نه تنهنجي ويجهو ايندي دوزخ سنڊي باه.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ :

ٿوئي ٿبي = دڙا دڪيون

مول = مور

آوسي = ايندي

دوجڪ = دوزخ

76

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل ٿيو هو:

فریدا ج ده نالا ڪھیا جي گل ڪھ چڪ،
پونہ ن اتي معاملی، سہان نہ اتي ڏک.

دوہي جي امڪاني پڙھڻي:

جنهن ڏينهن نالا ڪھيا، جي گل ھڀي چڪ،
پون نہ اتي معاملی، سہان نہ اتي ڏک.

سنڌي ترجمو:

جنهن ڏينهن نالو وڌيو، ڪنڌ ڪھي ھا ڪو،
هجن نہ ھا پو معاملو، ڏک نہ هجي ھا ڪو.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

نالا = نالو

چڪ = ھيم ھوٽن ۾ چڪ، سھو سڱ نہ ماريان.

پونہ = ٻي سڱ ٿيڻ، مون چڪ ۾ين وار، (شاھ)

77

ڪرو ڪرنت صاحب و ڦٽل دوهو:

چن چن رتن سي سڻين پي گئي،
هيڙي مٽي ڏاه، سي جاني چلي گئي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

چن چن رتن، سي سڻين پي گئي
هيڙي مٽين ڏي، سي جاني چلي گئي.

سنڌي ترجمو:

اڪين، ڏندن، ڪنن، پيرن، سڀني ساٿ ڇڏيو،
پيارا ساٿ ڇڏي ويا، دل کي سمجهايان ويٺو.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

چن = ڏند

چن = پير

رتن = اکيون

سڻين = من

مٽين = مٿيون

ڏاه = ڏي

78

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽٽل بوهو:

فریدا ، بري دا ڀلا ڪر غصہ من ن ہدہاءِ ،
دیہی روگ ن لک ای ڀلي سڀ ڪجہ پاڻ .

بوهي جي امڪاني پڙهڻي:

بري دا ڀلا ڪر غصہ من نہ ہندا ،
دیہی روگ نہ لڳئي ڀلڻ سڀ ڪجہہ پاڻ .

سنڌي ترجمو:

بعيڙن سان بہ ڪر تُو ڀلائي، ڪڏهن نہ ڪاوڙ ڪري،
پوءِ روگ نہ لڳندڙ ڪوئي، سڀ ڪي ڀلو ۾ ڀري.

گرو گرنٿ صاحب ورتل دوهو :

فریدا پنک پراهڻي، دُني سهارا باغ،
نوبت وڃي صبح سون، چلن ڪاڪر ساڄ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا پنک پروهڻين، دُني سهارا باغ،
نوبت وڃي صبح سون، چلن دا ڪر ساڄ.

سنڌي ترجمو:

رنگا رنگي باغ آ دنيا، پڪيٽڙا مهمان،
نوبت وڳي صبح جي، سهيڙ تون سامان.

لکين لفظن جي معنيٰ :

پنک = پڪي

پروهڻين = مهمان

سهارا = هٿو وڻندڙ

سون = سان کان

ساڄ = تيارِي

80

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٿنل دوهو :

فریدا رات ڪٿوري ونڊیسی ستیا ملی ن پاؤ،
جنهان نیڻ ننڊاولی، تنهان ملن ڪراؤ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

رات ڪٿوري ونڊیسی، ستیان ملی نہ پاؤ
جنهان نیڻ ننڊاولی، تنهان ملی ڪیاءُ.

سنڌي ترجمو :

رات وراهیون خوشبو ننڊ سان، ڪڏهن ملی نہ پیار،
جن جا نیڻ ننڊاڪا تن کي، ملندو ڇا ای یار.

ڏکین لفظن جي معنی

ونڊیسی = وراهی

پاؤ = رس، پاڻ

ستیان = سمجھ سان

ننڊاولی = ننڊاڪا

81

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فريدا، هي جاڻيا ڏک مجھ ڪو ڏک سبائي جڳ،
اوچي چڙه ڪي ديڪيا تان گهر گهر ايا اڳ.

دوهي جي امڪاني پڙهتي

مين ڄاڻيا ڏک مجھ ڪون، ڏک سبائي جڳ،
اوچي چڙه ڪي ديڪيا، گهر گهر ايا اڳ.

سنڌي ترجمو:

مون پائينون ڏک مون کي آهن، ڏک ۾ ڏيه آ سارو،
گهر گهر ڏک جي باه ۾ هري ٿي، مون جو لپڙو پاتو.

82

گرو گرنٽ صاحب و نئل دوهو:

ڪنڌي واهن ن داه تو ڀي ليڪا ڏيوڻا ،
جڏر رب رضا ، وهن تداڻ گو ڪري .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنڌي واهڙ نه داه ، تو ڀي ليڪا ڏيوڻا ،
جڏر رب رضا ، وهن تداڻ گو ڪري .

سنڌي ترجمو:

واهڙ ڪنڌي نه داه ، تو ڀن ليڪو ڏيوڻو ،
تيڏانهن وهڪ سنڊياڻ ، جيڏانهن رضا رب جي .

تڪڻ لفظن جي معنيٰ

واهن = واهڙ

داه = داه

جڏر = جيڏانهن

تداڻ = تيڏانهن

گو = هڻڻ. وهڻ

واهڙ ڀريون م ڀاءُ تو ڀن ليڪو ڏيوڻو ،

سڌا سڌوڻ ڏينڙا هيٺين نه هوندا ،

، هاڻي ويندا ، ڪوپر اوتاهان لهي . (شاه)

83

گرو گرنٿ صاحب و ٺٺل دوهو :

فریدا دڪا سیتی دِهُ گیا سولان سیتی راتِ ،
کڙا پڪاري پاتشی، ٻیڙا کپر واتِ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏڪان سیتی ڏينهن گیا، سولان سیتی راتِ ،
کڙا پڪاري پاتشی، ٻیڙا کپر واتِ .

سنڌي ترجمو :

ڏڪن سنڌو ڏينهن ويو، سورن سنڌي راتِ،
پيو پڪاري پاتشی، ٻیڙا کپر واتِ .

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

سیتی = سان

پاتشی = واتجهي

ڏينهن لاءِ منجهل پئي، اڳلئون آڻي راتِ .

کڙا پڪاري پاتشی، ٻیڙا کپر واتِ، (قاضي قلندر)

84

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

لسي لسي ندي وهي ڪنڌي ڪيري هيٺ،
هيڙي نر ڪپر ڪيا ڪري جي پاتن وهي سڄيت.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

لسي لسي ندي وهي ڪنڌي ڪيري هيٺ،
هيڙي ڪن ڪپر ڪيا ڪري، جي پاتن وهي سڄيت.

سنڌي ترجمو:

درياه جي ڏس وهڪَ فریدن، ڪنڌي ڪيري هيٺ
هيڙي ڪي سو چا ڪندو جي، مانجهي وهي سڄيت.

لکين لفظن جي معنيٰ

نمي = ڊگهي

پاتن = مانجهي

سڄيت = هٿيار

سامونڊي سڄيت، ٿي ته پهچين ٻار ڪي. (شاھ)

85

ڪرو ڪرنٽ صاحب هر ٽنل دوهو:

فريدا، گلئين سڄڻ ويهه اک ڊوڊيندي نه لهان،
دڪان جيو مائيه، ڪارڻ تنها ماڀري.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

گلئين سڄهن ويهه، اک ڊوڊيندي نه لهان،
دڪان جيو مائيه، ڪارڻ تنهان، مان، پرين!

سنڌي ترجمو:

گلئين سڄهن ويهه، هڪ ڳولهندي نه لهان،
دڪان جنين مائيه، ڪارڻ تنهان، مان، پرين.

ٺڪڻن لفظن جي معنيٰ:

مائيه = ٻارڻ

تنهان = اوهان

86

ڪرو ڪرنت صاحب ۽ نئل دوهو:

فریدا، ايه تن پونڪشا نٽ نٽ دڪي ڪوڻ،
ڪٿي بجي دي رهاڻ، ڪٿي وڃي پون.

دوهي جي امڻاڻي پڙهڻي:

فریدا اي تن پونڪشا، نٽ نٽ دڪن ڪن،
ڪٿين بجي ڏي رها، ڪٿي واڳ پون.

سنڌي ترجمو:

فریدن هي تَن پونڪشو، ڪيسين پونڪ ٻڌان،
ڪٿن ٻڌبان ڪٻه سائين، ڪٿي واڳ وجهان.

87

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٿنل نوهو :

فریدا ۾ رب کجوري پکیان ماکیاڻتي وڻن ۾
جو جو ونجي ڏينھڙا ۾ سو عمر هٿ پونھ ۾

نوهي جي امڪاني پڙھڻي:

رب کجورين پھيان ۾ ماکيان ٿنن وڻن ۾
جو جو وڃي ڏينھڙا ۾ سو عمر هٿ پون ۾

سنڌي ترجمو :

رب کجورون پکيون ۾ ماکيءَ ۾ نٿن وھي ۾
جو جو لنکھي ڏينھڙو ۾ عمر هٿ پوي ۾

88

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا تن سڪا پُنجر ٿيا، تليان کونڊه ڪڱ،
اجي سُن رُبُ ن باهڙيو، دیک بندي ڪي پاڳ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تَن سُڪا پنجر ٿيا، تليان کونڊن ڪاڱ،
اجي سون رُبُ نه بوهرڙيو، دیک بندي دي پاڳ.

سنڌي ترجمو:

تَن سڪي پيڇرو ٿيو، کائن لڳا ڪانگ،
رب ڪي نه ريجهايند، هائي بندي جا پاڳ!

ٺڪين لفظن جي معنيٰ

پنجر = پيڇرو

تليان = پاسيريون

کونڊن = جهنب هڻي کائن

بوهرڙيو = ڳولايو

اجي سون = اڃا تائين

89

گرو ڪرنٽ صاحب هر ٿفل دوهو.

ڪاڪا ڪرننگ ڊيوليا سگلا ڪايا ماس،
اي دءُ نينان مت چيهو پر ڏيڪن دي آس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪاڪا، ڪرننگه، ڊنڊوليا، سگلا ڪايا ماس،
اي دءُ نين نه چوهيو پر ڏيڪن دي آس.

سنڌي ترجمو:

ڪاڌي سارو تن اي ڪانگل، ڪاڌي سارو ماس،
پهي به نين نه ڪانجان، پرين ڏسن جي آس.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

سگلا = سارو

دءُ = هر سھڻ ڌر جن دءُ ڪهي، ڇت نه ڪهي پنگڙ (قاضي قادن)

ڪرننگ = ڪرنڪيو

ڊنڊوليا = ڳولھيٽ

پري = پرين

90

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل دوهو:

ڪاڪا چونڊن پنجر ا بستي تَ اُڌر جاءِ،
جَت پنجري ميرا سُه وِسي ماس نَ تدو ڪاهِ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪاڪا، چونڊِ نہ پِجرا، بستي تہ اُڌر جاءِ،
جَت پِجري ميرا شوہ وِسي ماس نہ تدو ڪاھ.

سنڌي ترجمو:

ٿي سگهن ٿي اُڌر اي ڪانگا، چونڊي ڪاھ نہ ماھ،
جنهن پنجري ۾ پرين وِسي ٿو، ماس نہ تنهنجو ڪاھ.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

بستي = وس هليڻي تہ، ٿي سگهن ٿي تہ

شوہ = پرين

تدو = تنهنجو

91

ڪرو ڪرنت صاحب ورتل بوهو:

فریدا ڪور نمائي سڏ ڪري نگهريا گهر آءُ،
سر ڀر مين ٿي آوڻا مرنهن ڊرياؤ.

بوهي جي امڪاني پڙهڻي:

گور نمائي سڏ ڪري، نگهريا گهر آءُ،
سر ڀر مين ٿي آوڻا، مرنهن نه ڊرياؤ.

سنڌي ترجمو:

قبر نمائي سڏ ڪري، بي گهر تون گهر آءُ،
مون وٽ نيٺ ته اچڻو آهين، مون کان خوف نه ڪاءُ.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

گور = قبر

نگهريا = بي گهر

سر ڀر = نيٺ

مين ٿي = مون وٽ

آوڻا = اچڻو

92

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو :

ايني لوڻشي ڏيڪڊيا ڪيتي چل گئي ،
فريدا لوڪان آڻيو آڻي ، مين آڻي پئي .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي :

انهين لوڻشين ڏيڪڊيان، ڪيتي چل گئي،
لوڪان آڻيو آڻي، مين آڻي پئي .

سنڌي ترجمو :

منهنجي اکرين آڏو ماڻهو، ويا لڏي پرلوڪ،
مون کي پنهنجو فڪر ۾ هوڏانهن، فڪر ۾ آهي لوڪ .

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

لوڻشين = اکين سان

ڏيڪڊيان ڏسڻدي

ڪيتي = ڪهڙا

93

گرو گرنٿ صاحب ۾ نٿل دوهو:

آپ سنواره مي مله مي ڪليا سڪ هوءَ ،
 فريدا جي تو ميرا هوءَ ره سڀ جڳ تيرا هوءَ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

آپ سنوارين، مين ملن، مين مليا سڪ هوءَ،
 جي تون ميرا هوءَ رهين، سڀ جڳ تيرا هوءَ .

سنڌي ترجمو:

پاڻ سنوارين مون ملين، ملان ۽ ٿئي ٿي سڪ،
 تون جي منهنجو ٿي وڃين، تنهنجو ٿي سڀ جڳ .

94

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

ڪنڌي اُتي رڪڙا ڪچرڪ ٻنهي ڏير،
 فريدا ڪچي باندبي رڪي ڪچر تائي نير.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنڌي * اتي رڪڙا، ڪچرڪ ٻنهي ڏير،
 ڪچي باندبي رڪي، ڪچر تائين نير.

سنڌي ترجمو:

ڪپر مٿان وٺ اڪيلو، ڪيسين بيٺو هوندو،
 ڪچي تانوَ ۾ پاڻي رکيو، جُهرِي سو آخر پوندو،

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

رڪڙا = وٺ

ڪچري = ڪيٽائين

ٻنهي = ٻڌي

ڏير = تسلي. ڏيهه سڀوڻي هيٺڙي، ڏير لدوسين پاڻ. (قاضي قادن)

نير = پاڻي. تو پٿر هي ٻيڙا تري، ۾ تانوَ نير ڪو. (قاضي قادن)

95

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل ٿيو هو :

فريدا محل نڪڻ ره گئي ، واسا آيل ٿي ،
گوران سي نساڻيان ، بهسن روحان مل ،
آکين شيخا بندگي ، چلڻ اڄ ڪ ڪڙل .

سنڌي ترجمو :

سڪڻا محل ۾ ماڙيون ، مٽيءَ ۾ آ گهرڙو ،
قبرن ۾ ئي آخر سڀني ، ماڻهن جو آ ديرو ،
شيخن کان وٺ موڪل هائي ، ڄاڻ آيند وارو .

ٺڪڻ لفظن جي معنيٰ :

نڪڻ = مٽي

ولسا = رهن

تڙو = زير زمين

گوران = قبرون

بهسن = ويهندا

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڦٽل دوهو :

اڪنان نو سڀ سوچي آئي، اک ڦردي وي پرواه،
 عمل ج ڪيتي ڏني وڃ سي درگاه اوگاها،
 فريدا موتي دابنا ايوي جيو دريا جي ڍاها،
 اگني دوجڪ بليا سيڻي هول پوي ڪهاها،
 دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اڪنا نون سڀ سوچي آئي اک ڦردي وي پرواه،
 عمل جو ڪيتي ڏني وڃ، سي درگاه اوگاها،
 موتي دابنان ايوين، جيو درياوي ڍاها،
 اڳي دوجڪ تپيا سيڻي هول پوي ڪهاها،
 سنڌي ترجمو:

ڪي ٿا اڳ پٽ سوچن سمجهن، ڪي هن بي پرواه،
 عمل ڪيا جي، ڪم ايندا سي، سائين جي درگاه،
 موت پائي ٿو جندڙي ڪي جيئن، ڪنڌي ڪي درياه،
 ڪنبي ٿو تن من جو اڳتي آ، دوزخ سنڌي باه.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

اڪنان = ڪن ڪي

ويپر واه = ويپرواه

اوگاها = شاهد

ڍاها = ٻيڙي

ڪهاها = شور

97

ڪرو ڪرنت صاحب و نفل دوهو:

فریدا دریا دی کنھی بگلا بیٺا ڪیل ڪری،
 ڪیل ڪریدی هنجہ نو اچنتی باز پئی،
 باز پئی تیس رب دی ڪیلان وسریان،
 جو من چت نہ چیتی سن، سو ڳالھین رب ڪیان،
 دوهی جی امکائی پڙھئی:

فریدا، دریای کنھین هنج، بیٺا ڪیل ڪری،
 ڪیل ڪریندی هنج نون، اچنتی باز پئی،
 باز پئی تیس رب دی، ڪیلان وسریان،
 جو من چت نہ چیتی سن، سی ڳالھین رب ڪیان،
 سنڌی ترجمو:

نديءَ ڪناري هنج فریدن، ڪري ٿو ويٺو ناز،
 ناز ڪندي تنهن هنج تي آيو، اوچتو شهباز،
 رب کان نه آيو باز ته هن کان، وسريا ناز خوشي،
 جيڪا ڳالهه نه سوچيائين ٿي، ساڻي رب ڪئي.

ذڪير لفظن جي معنيٰ.

دریای = دریاھ جي

کنھی = ڪنڌي

ڪیل = ڪيل

اچنتی = اوچتو

تیس = تنهن

ڪهر سدي دانھن، مت اچنتی آھڻ (قاضي قلندر)

98

ڪرو ڪرنت صاحب و نقل دوهو:

ساڍي تري من ڏيهڙي چلي پاڻي ان،
آيو بنڊا دني وچ وٽ آ سوڻي پنہ،
ملڪ الموت جا آوسي سڀ دروازي پنہ،
تنہان پياريان پانيان، اڳي ڏتا بن،
ديکھ بنڊا چليا جھ چٿيان دي ڪنہ،
فريدا عمل جو ڪيتي دُني وچ، درگھ آئي ڪر.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ساڍي تري من ڏيهڙي، چلي پاڻي ان،
آيا بنڊا دُني وچ، وٽ آسوڻي بن،
تنہان پياريان پانيان، اڳي ڏتا بن،
عمل وجو ڪيتي دُني وچ، درگھ آئي ڪر.

سنڌي ترجمو:

ساڍا ٽي من بوتو تنهنجو، کاڌو ان ۾ جل،
بندو آيو دنيا ۾، ڪٿي آس اجهل،
در دروازي پيچي ايندو، جڏهن يار اجل،
مٽ ۾ مائٽ ڪم نه ايندي، تنهن گهڙي تنهن پل،
ڏس ته بندو هليو آخر، چئن ڪلھن تي سوار،
جڳ ۾ جيڪي ڪم ڪيائين، نياڻين سي آخرڪار.

99

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٿنل دوهو :

فریدا هو ٻلهاري تنه پنکيا جنگل جنهان واسُ،
ڪڪرُ چکن ٿلِ وسن رب نه چوڏن آسُ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

هون ٻلهاري ٽين پنکيان، جهنگل جنهان واسُ،
ڪڪرُ چکن، ٿلِ وسن، رب نه چوڏن آسُ.

سنڌي ترجمو :

ٽين تان قربان پکي جي، بر ۾ واسو ڪن،
پٿر چوڳو، واس ٿرون ۾ رب ۾ آس وڪن.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

هون = مان

ملت تهنجي راجيا، تون هون ڪيئن ڪران. (قاضي قادن)

ٻلهاري = قربان

تنه = تنهن، ٽين

پنکيان = پکي

پنکريان دهنه، پو ڀلاڻ شي نه اهي. (قاضي قادن)

100

گرو گرنٽ صاحب ورتل دوهو :

فريد رُت قري وَنُ ڪنڀيا پت جهڙي جهڙ پاه،
چاري ڪنڊان ڍونڍيان وسڻ ڪٿان ناه.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

رُت قري، وَنُ ڪنڀيا، پت جهڙين جهڙ پاه،
چاري ڪنڊان ڍونڍيان، وسڻ ڪٿان ناه.

سنڌي ترجمو :

رُت قري، وَنُ ڪنڀيا گهليو پن چين واه،
چارئي ڪنڊان ڳولهي، رهن ڪٿي به ناه.

101

گرو گرنٽ صاحب ۾ نٺل دوهو:

فریدا پاڙ پٽولا دَج ڪري ڪنڀڙي پهريو،
جنهن وسيلي سَ ملي سيني ويس ڪريو.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

قاڙ پٽولا دَج ڪري، ڪنڀڙي پهريو
جنهن وسين شو ملي، سي ئي ويس ڪريو.

سنڌي ترجمو:

پٽ پٽولا قاڙ فریدن قاتل الفي پاءِ،
ويس جنهين سان پرين مليئي سوئي ويس هٽبائِ.

لکين لفظن جي معنيٰ:

پٽولا = پٽ پٽولا
دَج = ڏهون، امڙون
شو = پرين

102

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٿيل دوهو:

فریدا تنهان مک ڊراوڻي جئا وساريو ناؤ،
ايڻي ڊڪ گهڻيريا آگي نور ن ناؤن.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تنهان مک ڊراوڻي جنهان وساريو ناؤن،
اڻي ڊڪ گهڻيريا آگي نور نه ناؤن.

سنڌي ترجمو:

تِن جا منهن پِوِاڻتا، يار وساريو جن،
هتي ڏاڍا ڊڪ ڏسن ٿا، اڳتي واہ نہ تن.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

ڊراوڻي = پِوِاڻتا

ايڻي = هتي

گهڻيريا = گهڻيتي

نور نه ناؤن = هو لعلو نه آهي

103

گرو گرنٽ صاحب ۾ نٿل دوهو :

فريدا پڇلِ راتِ نه جاڳيوه جيو دڙو ميوه .
جسي تي رب وساريا ربَ ن وسريوه .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي

پڇلِ راتِ نه جاڳيون، جيوندڙو ميو،
جي تين ربُ وساريا، ربَ نه وسريون .

سنڌي ترجمو :

پوئين پهر نه جاڳين، جيئرو ئي مٺين،
تو ته ربُ وساريو، ربَ کان نه وسرين .

ٺڪين لفظن جي معنيٰ .

پڇل = پوئين

جاڳيون = جاڳين

جيوندڙو = جيئري

ميوه = مٺين

تي = تو

وسريوه = وسرين

104

ڪرو ڪرنت صاحب ورتل دوهو:

ڦريدا دل رتا اس دُئي سِيو دُئي نه ڪتي ڪم،
مثل فقيران ڳاڙي سَ پائي پور ڪسرم،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

دل رتا اس دُئي سِيو، دُئي نه آئي ڪم
مثل فقيران ڳاڙي، سِيو پائي پور ڪسرم.

سنڌي ترجمو:

دلڙي ڦاسي دنيا سان ۽ دنيا ڪم نه آئي،
ڪم سنڌ سان ملي وڃي، وات فقيرن واري.

لکين لفظن جي معنيٰ:

دني = دنيا. دني ڪولهي رنگ جهڙو. ويندو ٿي وڃي. (ڦاسي ڦاڻ)

رتا = رهي

سِيو = سان

ڪتي = ڪيا

ڳاڙي = مثل

پور ڪم = پوري ڪم سان

105

ڪرو ڪرنت صاحب و نئل نوهو:

پهلي پھري قلڙا، قل ب پچا رات،
جو جاڳنه لهن سي ساني ڪنو ذات.

نوهي جي امڪاني پڙهڻي:

پهلي پھرين قلڙا، قل به پچا رات،
جو جاڳن لهن سي سائين ڪنون ذات.

سنڌي ترجمو:

پھرين پھرين قلڙا، قلُ به آڏي رات،
جي جاڳن لهن سي، سائين وٽان ذات.

106

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٺنل دوهو:

ڊوڊيندي سهاڳ ڪُو تو تن ڪاڻي ڪسور،
جهنا ناؤ سهاڳڻي تنها جهاڪ ن هور.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڊوڊيندي سهاڳ ڪون، تو تن ڪاڻي ڪور،
جنهان ناؤ سهاڳڻي، تنهان جهاڪ ن هور.

سنڌي ترجمو:

ڳولين ٿي تو ڀرپور پنهنجو، تو ڀر ڪاڻي ڪسور،
جيڪي سدا سهاڳڻيون، تن سان تن جا ور.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

ڊوڊيندي = ڳوليندي

ڪون = ڪي

ڪسور = ڪسور

جهاڪ = ڀر

هور = هولَ ڦن پڙهندو هور، مٿان تو معاف ٿئي. (شاھ)

دب تھين لوڪ تان، هڙي ڏئي ۽ هور، (شاھ)

107

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل ٿيو هو :

صبر منجه ڪمان اي ، صبر ڪانيهڻو ،
صبر سندا پاڻ ، خالق خطا ن ڪري .

سنڌي ترجمو :

صبرَ منجه ڪمان، صبر ڪانيهڻو،
صبر سدا پاڻ، خالق خطا نه ڪري.

ٺڪين الفظن جي معنيٰ :

ڪانيهڻو = ڪانيهڙي ڪان جو لم تحنڙي،
’ي‘ = هن اکر جو وٽارو ڪيل آهي.

108

گرو گزنت صاحب و نئل دوهو:

صبر اندر صابري تن ايوي جالينہ ،
هون نجيبڪ خدائ دي ، پيت نہ ڪسي ڏين .

دوهي جي انگاني پڙهڻي:

صبر اندر صابري، تن ايوين جالين،
هون نجيبڪ خدائ دي، پيد نہ ڪسي ڏين .

سنڌي ترجمو:

صَبَر اندر صابري، ائين ٿا جالين،
ويجها آهن رب کي، پيد نہ ڪنهن کي ڏين .

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

ايوين = ائين

نجيبڪ = نزديڪ ، ويجها

پيت = پيد

109

ڪرو ڪرنت صاحب هر ٿنل دوهو:

صبر ايه ساڙ جي تون ابتدا ڏڙ ڪريه،
وڌ ٿيو درياءُ، تت نه ٿيوه واهڙا.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

سنڌي ترجمو:

صبر ايءُ سها، جي تون ابتدا ڏڙ ڪرين،
وڌ ٿي وءُ درياءُ، تت نه ٿي وءُ واهڙا.

110

گرو گرنٺ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

فریدا، دردِ وسيني ڳاڙهي، چوٽي ڀريت،
اڪن ڪني چاليني درويشان دي ريت.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

در در وسيني ڳاڙهي، چوٽي ڀريت،
اڪن ڪنين چالهي درويشان دي ريت.

سنڌي ترجمو:

درويشيءَ جي وات اٿانگي، لوڀ ڀريل آ ڀريت
چالين مان ڪو هڪ ئي ڄاڻي، درويشيءَ جي ريت.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ

ڳاڙهي = مشڪل

چوٽي = سڀي

اڪن = هڪ

ڪنين = وٽ مان

111

گرو گرنٺ صاحب ورتل دوهو:

تَنُ تپي تنورِ جيو، پالنَ هڙا پلنہ،
پيرين تڪان سرِ چلا جي مون پرين ملن.

سنڌي ترجمو:

تَنُ تپي تنورِ جيتو، پالنَ هڙا پرن،
پيرين تڪان، سرِ هالن، جي مون پرين ملن.

تڪين لفظن جي معنيٰ:

دو = ڄيان تن و پلا مشڪلن، سندن مڃين،
پالن = پالڻ ڄان ڄان پريان نه مڙي تَنُ هالي وڻن پال،
پلان = پرن مون تنهائي سڌي پڪ، چنهون مشڪل مٿي پلان،
چنهون چنهون نه مڃي وڻن منجهان وڻن. (شاه)
پلان = هالن

112

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٿنل ٺوهو .

سرور پنکي هيڪڙو، قاهيوال پچاس .

ايه تن لهرين گڏ ٿيا، سچي تيري آس .

ٺوهي جي امڪاني پڙهڻي.

سنڌي ترجمو:

جر ۾ پکي هيڪڙو، پاهيڙي پنجاه.

تن لهرن سان گڏ ٿيو، تو ۾ آس الله.

ٺڪين لفظن جي معني

سرور = دنيا، تلاءُ

پنکي = پکي

قاهيوال = قاساڻيندڙ

ايه = هي

جر ۾ پکي هيڪڙو، پاهيڙي پنجاه.

رکي آس الله لکي لهرن وچ ۾ (شاه)

گرو گرنٿ صاحب ۽ نئل دوهو:

ڪوڻ سُن اکر ڪوڻ گڻ ڪوڻ سُن مٿيا منت،
ڪوڻ ويسو هو ڪري جت وس آوي ڪُنٽ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪوڻ سو اکر ڪوڻ گڻ ڪوڻ سو مٿيا منت،
ڪوڻ سو ويسو هو ڪري، جو وس آوي ڪُنٽ.

سنڌي ترجمو:

ڪهڙو اکر، ڪهڙو گڻ آ، ڪهڙو سو مائڪ
ڪهڙو ويس ڪري جو هنڪي، ملي پرين ۽ جي سڪ.

ٺڪڻ لفظن جي معنيٰ

ڪوڻ = ڪهڙو ڪوڻ سو ويلا، وقت ڪوڻ، ڪوڻ ڳڻڻ ڪوڻ وار (پوپ جي)

سُن = سو جت سڄ منار سان، مَن جي سان هوءَ

گڻ = گڻ

مٿيا = مٿيون، موتي مون تنها مندي بڪ، جنهن جي تسڪ مٿي پلا.

منت = هن کي وڻندڙ، برهم گياني کي ڀنڌ، برهم گيلاني کا نورمل منت (مڪمل)

انت نه ڀاهي ڪيا من منت (پوپ جي)

هو = هوءَ

جت = جو، جنهن سان

ڪُنٽ ڪانڌ

114

گرو گرنٽ صاحب رحمت الله هو:

نُونُ سَ اڪرُ ڪون ڪن، جهيڙا مڻيا منت،
اي تري پيشين ويس ڪرتان وس آوي ڪنت.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

نُونُ سو اڪر ڪون ڪن، جهيڙا مڻيا منت،
اي تري پيشي ويس ڪرتان وس آوي ڪنت.

سنڌي ترجمو:

نُونُ سو اڪر ڪون ڪن، مڻڙا ٻول تي مائڪ،
هي جي تون ئي ويس ڪرين ته مڻي پرين * جي مڪ

لکين لفظن جي معنيٰ:

ڪون = ڪهر

جهيڙا = ٻيڙا

مڻيا = مڻيو

تان = ته

ڪنت = ڪانت

III

ڪرو ڪرنت صاحب ڀر ٿيل ٻوٻو :

مَتَ هوندي هوءَ اياڻا تان هوندي هوءَ نتاڻا ،
ان هوندي آپ وندائي، ايسا ڪوئي پڳت سدائي.

ٻوٻي جي امڪاني پڙهڻي:

مَتَ هوندي هوءَ اياڻا، تانَ هوندي هوءَ نتاڻا،
ان هوندي آپ وندائي، ايسا ڪوئي پڳت سدائي.

سنڌي قوجو:

مَتَ هوندي جو ٿئي اياڻو، تان هوندي به ٿئي نتاڻو،
ان هوندي به سڀ ڪي ورهائي، سوئي ساڙو پڳت سڏائي.

لکين لفظن جي معنيٰ:

مَتَ = مٿي، سڄي

اياڻا = اياڻو

تان = طاقت

نتاڻا = ڪمزور

ونجائي = ورهائي

116

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٺنل بوهو:

اڪ ٿڪان ڳالها، سينا ۾ سچا ڏٺي،
هياڙن ڪيهي ٺاه، مائڪ سڀ امولوين

بوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اڪ ٿڪا نه ڳالها، سينا ۾ سچا ڏٺي،
هياڙن ڪيهي ٺاه، مائڪ سڀ امولوين

سنڌي ترجمو:

هڪ ٿڪو نه ڳالها، سيني ۾ سچو ڏٺي،
ڪنهن جو هينرو ٺاه، مائڪ سڀ املہ ٿي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ

ٿڪا = ٿڪو

سينا = سيني

هياڙن = جي تون منجه هريان و، وو سڀ مٿي پرڪڻو. (قاضي قادن)

امولوين = املہ

اٺل آڇ ۾ ان ڪي، جي نه پروڙين مٽ (شاھ)

117

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

سپنان مين مائڪ . ٺاهڻ مول مچنگوا .
جيهه تو پريان دي سڪ . هياڙن ٺاهي ڪهيندا .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

سپنا من مانڪ . ڏاهڻ مول مچنگوا .
جي تو پريان سڪ . هيان ٺاه ڪهيندا .

سنڌي ترجمو:

سپني من مانڪ . ڪنهنجو من نه ڏاه .
جي تو پريان سڪ . ته ڏنل من کي ٺاه .

ٽڪين لفظن جي معنيٰ

سپنان = ميني

هتي غلطي سان لفظ ٺاهڻ لهي ويو آهي. اصل ۾ هه ڏاهڻ هڻڻ گهريو هو.
ٺاهڻ

مچنگوا = وڳو ٺاهي

مول = بلڪل

ڪهيندا = ڪنهن جو

دوها

10—1

راڳ سوھي

۽

راڳ سوھي لت

1

گرو گرنٿ صاحب ورتل بوھو:

تپ تپ لہ لہ ہات مروڑو،
بادل ہوئی سو سہ سوڑو.

دوہی جي امڪاني پڙھڻي:

تپ تپ لہ لہ ہات مروڑون،
بادل ہوئی سو شوہ سوڑھون.

سنڌي ترجمو:

لنہ لنہ لہس آ، هٿ مروڙيان،
پاڳل بڻجي پريتم ڳولھيان.

2

ڪرو ڪرنت صاحب ورتل دوهو:

تي سهڻ من مه ڪيا روس،
مجهه اوڳن سهه ناهي دوس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تين شوه مون منهن ڪا روس،
مجهه اوڳن شوه ناهي دوس.

منڍي ترجو:

مون سان ڪهڙو پار رساهو،
اوڳن ڏاڍا، هيٺين هائو.

3

گرو گرنٽ صاحب وٽل دودھو:

تي صاحب دي مي سار نه جائي،
جوين ڪو به پاڇي پڇتائسي.

دوھي جي امڪاني پڙھڻي:

تين صاحب دي مين سار نه جائي
جوين ڪو به پاڇي پڇتائسي.

سنڌي ترجمو:

تو صاحب جي سار نه ڪپڙم،
جوين ويڙو پو پڇتائيم.

4

ڪرو ڪرنٽ صاحب ورتل دوهو:

ڪالي ڪوئل ٿو ڪٽ ڳن ڪالي،
اپني پريتم ڪي هو برها جالي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪالي ڪوئل ٿو ڪٽ ڳن ڪالي،
اپني پريتم ڪي هون برهي جالي.

سنڌي ترجمو:

ڪوئل ڙي، تون چو آن ڪاري،
پريتم جي مان وره جي ماري.

5

ڪرو ڪرنت صاحب هر ڏنل دوهو :

برهي بهون ڪٽ سڪ پائي،
جا هو ڪريال تا پريو ملائي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

برهي، بهون، ڪٽ سڪ پائي،
جان هو، ڪريا تان، پريو ملائي.

سنڌي ترجمو:

ورہ ستائي، ڪيئن سڪ پائي،
ڪرم ٿي تنهنجو پرين ملائي.

6

گرو گرت صاحب ورتل دوهو:

وڌن گوهي مُنڌ اڪيلي،
نا ڪو ساڻي نا ڪو هيلي،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

وڌن ڪوهي مُنڌ اڪيلي،
نه ڪوئي ساڻي نه ڪوئي هيلي،

سنڌي ترجمو:

ڪوهه انڌي ۾ مُنڌ اڪيلي،
ڪوئي نه ساڻي ڪوئي نه هيلي،

7

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل ٿيو هو:

ڪر ڪريا ڀرپ ساڌ سنگ بيلي،
جا ڦر ديڪا تا ميرا الهه بيلي.

نوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪچر ڪريا ڀرپ ساڌ سنگ بيلي،
جا ڦر ڏيڪان تان ميرا الله بيلي.

سنڌي ترجمو:

ساڌو ۽ تي تي ڪرم جي تنهنجو،
الله بيلي آهي منهنجو.

8

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

واٽ هـمـاري ڪـري اُڏيـڻـسي،
ڪـنـياه تـڪـي بـهـت پـتـيـڻـسي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي.

واٽ هـمـاري ڪـري اڏيـڻـسي،
ڪـڻـيون تـڪـي بـهـت پـڻـيـڻـسي.

سنڌي ترجمو:

واٽ اسان جي ڪري اڻانگي،
تيغ کان تڪڙي جنهن جي ڌار.

9

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

اس اوير هي مارگ ميرا،
شيخ فريدا پنت سمهار سوير

دوهي جي امڪاني پڙهڻي.

اس اوهر هي مارگ ميرا،
فريدا پنت سنهار سوير.

سنڌي ترجمو:

ان تي آهي مارگ منهنجو،
واٽ وٺي هل پار سوير.

10

کرو گرنٺ صاحب و ڏنل ٺوهو:

پيڙا باند نه سڪيو، بدن ڪي ويلا،
پر سرور جب اُچلي، تب ترهن ڏهيا،
هٿ نه لاءِ ڪسنبڙي، جل جاسي ڊولا،
اک آهڻي پتلي شوه ڪي ري بولا،
ڏڏا ٿئي نه آوني، ڦر هوني نه ميلا،
ڪهي فرید سهليو، شوه الاتيسي،
هس چل سي ڏهلا، ايه تن ڊير ٿيسي.

سنڌي ترجمو.

بدن جو هو وقت ٻڌي نه، پيڙي ڪپ سان تو،
جڏهن چاڙه ڪريئو دريا، نرن پوءِ آڏڪيو،
ويندو گل ڪوماڻجي، هٿو لاءِ نه ڊول،
پنهنجي موملڙي سان، پوليا پريند بول،
ڏڏو پوي نه ٿئن م، وچڙي ٿئي نه ميلو،
چئي فریدن اديون، ساجن ڳاله ڪندو،
هنج نه اڏري ويندو ۽ پو، هي تن ڊيري ٿيندو.

دوها

9—1

راڳ آسا

1

ڪرو ڪرنت صاحب و ٽنل دوهو :

بولي شيخ فرید، پیاری الھ لڳي،
ایہ تن هوسي خاک، نائي ڪور گھري.

سنڌي ترجمو :

ڳالھ ڪريان تو الھ لڳي، ڳالھ تي ڏيان تون ڌر،
هي تن ٿيندو خاک فریدن، قبر ۾ هوندو گھر.

2

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٿنل ٻوهو :

آج ملا وا شيخ فرید ،
ناڪم ڪوٺجيان ، من مچندڙيان .

سنڌي ترجمو :

ملن جو ڏينهن آ، من کي روڪيون،
منُ هرڪائن، آس جون ڪونجون .

3

گرو گرنٽ صاحب ۽ نٺل دوهو:

جي ڄاڻا مرجانيبي، گهم نه آئيبي،
 جوئي دنيا لڳ نه آپ وڄائيبي.

سنڌي ترجمو:

سڀ کي آخر مرڻو آھ، هجي اها جي ڄاڻ،
 پٺيان لڳي هن ڪوڙي جڳ جي، ڇو وڃايون پاڻ.

4

گرو گرنٽ صاحب ۾ نٺل دوهو:

بوليبي سچ ڌرم، جهوٺ نه بوليبي،

جو گر دسي واٽ، مريدان حوليبي.

سنڌي ترجمو:

سچ اسان جو دين ڌرم آ، سچ ڳالهائ سڏين،

مرشد جيڪا واٽ ڏسي، تون وٽ سا واٽ او سائين.

5

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

چيل لنگهيندي پار، گوري من ڌريا،
ڪنڇن وٺي پاسي، ڪلوت چيريا.

سنڌي ترجمو:

ويندو پار ڏسي سهڻل کي، گجريءَ جو من هڙکيو،
سهڻل جي ڏس سونهن وٺي جي، ڪنڇري من کي چيريو.

6

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

شيخ حياتي جڳ نہ ڪوني ٿر رهيا،
جس آسن هر ٻيئي، ڪيئي ٻيٽ ڪيا.

سنڌي ترجمو:

هن جڳ ۾ او ٻار فریدن، جيئن ڏينهن ۾ چار،
جاني وٺا آهيون تاتي، وٺا لک هزار.

7

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل ٿيو هو:

ڪانڪ ڪونجان، چيٽ ڏينهن، ساون بجيان،
سيالي سونهنديان، پر گل ٻانهريان.

سنڌي ترجمو:

ڪانڪ ڪونجون، چٽ جا ڏينهن، ساون چمڪن وڇريون،
رات سياري، گل ۾ سونهن، پرين ۽ گرائشيون.

8

ڪرو ڪرنٽ صاحب هر ڏنل دوهو:

چلي چلڻ هار، وچاران لڻ منون،

گنڊينديان جي ماه تنديان هڪ ڪنو.

سنڌي ترجمو:

هليا هلڻ هار، ڏسي ويچارو من،

گنڊيندي جمار، تندي هڪ ڪن.

9

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو :

زمين پڇي اسان فريدا ، ڪيوٽ ڪٿ گني ،
جالن گوران ٺال ، آلاڻي جي جيا سهي .

سنڌي ترجمو :

پڇي پني اڄ ڌرتي اُپ کان، مانجهي ڪيڏانهن ويڙا،
ستڙا آهن قبرن ۾ سي، چوڌر باه جا آلا.

بابا فرید جي شاعريءَ جي سنڌي ادب ۾ اهميت

بابا فرید بنيادي طرح سرائڪي زبان جو شاعر آهي پر سندس شاعري هيٺين ٽن ڳالهين جي لحاظ کان سنڌي ادب ۾ وڏي اهميت رکي ٿي:

(1) بابا فرید جي شاعري سنڌي شاعريءَ تي ان مٿ نقش چڙيا آهن.

(2) بابا فرید سرائڪيءَ مان گڏوگڏ سنڌيءَ ۾ به شاعري ڪئي آهي، جيڪا

سنڌي ادب جي اوسر جي تاريخ جي مطالعي لاءِ بنيادي حيثيت رکي ٿي.

(3) بابا جي شاعري لسانيات جي ماهرن لاءِ لساني رابطن

جي مطالعي لاءِ وڏو مواد مهيا ڪري ٿي.

بابا فرید جي شاعريءَ جي مطالعي مان لڳي ٿو ته سندس

شاعريءَ جا سنڌي شاعريءَ تي ان مٿ نقش آهن ۽ منهنجو خيال آهي

ته سنڌي شاعريءَ ۾ ”ڪانگل“ ۽ ”هنج“ جون علامتون بابا جي

شاعريءَ مان ئي آيون آهن. قاضي قادن ۽ شاه سائين جي شاعريءَ

تي به بابا جي شاعريءَ جا ڪي ان چٽا نقش نظر اچن ٿا. شاه

سائين ته بابا جي هڪڙي دوهي جو اکر ٿرڻو ڪيو ۽ ٻئي دوهي

جي پهرئين مصرع ڪٿي ان تي پنهنجو بيت لکيو. مثال

بابا فرید جو دوهو:

سرور پنکي هيڪڙو، ٿاهيوال پچاس،

اي تن لهرين ڪڏ ٿيا، سچي تيري آس.

شاه لطيف:

جر ۾ پکي هيڪڙو، پاهيو پنهجو،

رکي آس الله، لڏي لهرين وچ ۾.

بابا فرید:

ڪنڌي واهو نه ڏاه، تو پي ليڪا ڏيوڻا،

جڏر رب رضاه، وهڻ تڏاڻو ڪو ڪري.

شاه لطيف:

واهو پريون ۾ پاه، تو پي ليڪو ڏيوڻو،

سڌا ساڻوڻ ڏينهو، هيٺين ته هوندا،

وهاڻي ويندا، اوڀر اوتاهان لهي.

(مهاڳ مان ورتل)

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره ميراثي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488